

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Staročeské tradice a masopusty na Hlinecku

Bakalářská práce

2021

Filip Sýkora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnici Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 23. 7. 2021

Filip Sýkora

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé práce PhDr. Tomáši Boukalovi, Ph.D. za ochotu, vstřícnost a poskytování cenných rad. Rovněž děkuji i všem respondentům za jejich čas a mojí rodině za podporu.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá staročeskými tradicemi a lidovým folklórem v podobě vyhlášených masopustních obchůzek na Hlinecku. Ve své práci popisuji symbolický význam masopustu, stejně tak jako masky a průběh obchůzek ve vybraných obcích. Rovněž se zabývám zapsáním obchůzek na *Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví UNESCO*. V rámci svého kvalitativního výzkumu jsem pro získání dat uskutečnil několik rozhovorů, zatímco v rámci kvantitativního předvýzkumu jsem vytvořil dotazník.

KLÍČOVÁ SLOVA

masopust, masopustní obchůzky, masopustní masky, tradice, Hlinecko, UNESCO

TITLE

Old Czech Traditions and Shrovetides in Hlinsko Region

ANNOTATION

Bachelor thesis deals with Old Czech traditions and folklore in the form of famous Shrovetide door-to-door processions in Hlinsko region. In my thesis I describe symbolic meaning of the Shrovetide as well as masks and course of Shrovetide door-to-door processions in selected villages. I also deal with inscribe of Shrovetide door-to-door processions on the *UNESCO Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*. In terms of my qualitative research I realized some interviews while in terms of my quantitative research I made a questionnaire.

KEYWORDS

Shrovetide, Shrovetide door-to-door processions, Shrovetide masks, traditions, Hlinsko region, UNESCO

OBSAH

1	ÚVOD.....	6
2	O VÝZKUMU.....	8
2.1	Výzkumné otázky.....	8
2.2	Metody výzkumu.....	8
2.3	Kvantitativní předvýzkum.....	8
3	TRADICE A ZVYKY.....	11
4	LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ IDENTITA.....	13
5	MASOPUST A JEHO VÝZNAM.....	14
6	PRŮBĚH MASOPUSTNÍCH OBCHŮZEK NA HLINECKU.....	16
7	ROZHOVOR O MASOPUSTU VE STUDNICÍCH.....	18
8	MASOPUSTNÍ MASKY VE STUDNICÍCH.....	23
9	MASOPUSTNÍ MASKY V OKOLNÍCH OBCÍCH.....	29
9.1	Masopustní masky ve Vortové.....	29
9.2	Masopustní masky v Hamrech.....	30
9.3	Masopustní masky v Blatně.....	31
10	ROZHOVOR O MASOPUSTU VE VČELÁKOVĚ.....	34
11	MASOPUSTNÍ OBCHŮZKY NA SEZNAMU UNESCO.....	36
12	ROZHOVOR S PhDr. ILONOU VOJANCOVOU.....	38
13	ZÁVĚR.....	42
14	ZDROJE.....	43
14.1	Použitá literatura.....	43
14.2	Internetové zdroje.....	44
15	PŘÍLOHA.....	45
15.1	Dotazník (kvantitativní předvýzkum).....	45
15.2	Vyhodnocení dotazníku.....	47

1 ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolil staročeské tradice a masopusty na Hlinecku. Učinil jsem tak hned z několika důvodů.

Tím prvním je, že já sám pocházím z tohoto malebného, kulturně specifického regionu. Dle mého názoru je víc než patrné, že staročeské tradice jsou zde připomínány v hojné míře a na kulturu našich předků je tu nahlíženo jako na něco, na co by se nemělo zapomínat a co by nemělo být opomíjeno. Troufám si říci, že určité prvky staročeské kultury svým způsobem dokonce definují identitu místních obyvatel. Důkazem o významu této kultury nejsou jen pro tuto oblast typické masopustní obchůzky, o jejichž jedinečnosti svědčí to, že od roku 2010 patří na prestižní *Seznam nemateriálního kulturního dědictví UNESCO*¹, ale i objekty pod správou *Muzea v přírodě Vysočina* (Betlém, Svobodné Hamry a Veselý Kopec), které se každoročně těší velkému zájmu turistů ze všech koutů naší republiky.

Druhý důvod úzce souvisí s důvodem prvním, a to tak, že jelikož jsem s nimi vyrůstal, tak staročeské tradice zaujímají určité místo v mém srdci, mám k nim poměrně silný osobní vztah a obecně je považuji za jeden z hlavních kulturních aspektů naší společnosti.

Třetím důvodem, který mě vedl k napsání práce na toto téma, byl ten, že jsem se domníval, že v současnosti ví o staročeských tradicích a jejich podstatě už jen málokdo, což je velká škoda. Rovněž jsem si myslel, že větší povědomí panuje u zástupců starší generace.

Co se týče masopustních obchůzek, už od útlého věku jsem byl jejich pravidelným účastníkem. Přestože jsem nechodil za konkrétní masku, účastnil jsem se průvodů, které maškarády tradičně doprovází dům od domu. Jako dítě jsem nejčastěji zažíval masopust ve Studnicích, kde mám prarodiče, nicméně jsem několikrát byl i v Blatně či ve Vortové. Na každý masopust jsem se vždycky těšil, a pokud mi v tom jiné okolnosti nezabraňovaly, snažil jsem se zúčastnit každý rok.

Ve Včelákově, což je městys, v němž žiji, se také pravidelně koná masopustní průvod, nicméně osobně se mi příliš nelíbí. Myslím, že to je zejména z toho důvodu, že na rozdíl od masopustů ve Vortové či Studnicích se nese masopust ve Včelákově spíše v maškarním duchu. Obvyklými maskami, které můžeme v naší obci při obchůzce vidět, jsou např. doktor

¹BLAHUŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 7

se sestřičkou, řezník či kostra. Část masek je ale přeci jen klasická. I kvůli porovnání s dalšími masopusty jsem této obchůzce věnoval určitou část své práce.

Určitým způsobem mě vždy přitahovala skvělá atmosféra panující během obchůzek, což mělo za následek, že jsem se na masopust každoročně těšil. Tato atmosféra byla plná přátelskosti, veselí, hudby a tance, což mi vždycky vlévalo do žil tolik potřebnou pozitivní energii. Protože jsou masopusty pro obyvatele Hlinecka významnou událostí, několikrát jsem se díky nim sešel s kamarády či přáteli, které jsem již delší dobu neviděl, jelikož i oni si rádi udělají pro tuto příležitost čas. Velmi důležitou roli pro mě hrál i historický prvek, díky němuž na mě doslova dýchal život z předminulého století.

Vzpomínám si, jak mě kdysi chytil jeden slamák, hodil mě do sněhu a zmaloval mi celý obličej. Jelikož jsem tenkrát byl z nějakého důvodu ve spěchu, nestačil jsem si obličej od barev umýt a doteď si vybavuji, s jakým podivem si mě lidé v ulicích Chrudimi prohlíželi, jelikož pro Chrudimsko nejsou masopusty zdaleka tak obvyklé, jako pro Hlinecko. Myslím, že kdekoli na Hlinecku by každý tušil, že jsem se účastnil masopustního veselí.

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval historií masopustních obchůzek v regionu, snažil jsem se reflektovat jejich vývoj až do současnosti a rovněž nastínit, jaký vliv mají na místní společnost. Zároveň jsem popsal jednotlivé masky a jejich význam. Pro ještě větší konkretizaci tematiky jsem měl v plánu zúčastnit se obchůzek ve Studnicích a Vortové, nicméně špatná epidemiologická situace jejich uskutečnění nedovolila. Informace o těchto průvodech jsem byl tedy nucen získávat pouze z literatury a z rozhovorů. Pro porovnání s těmito obchůzkami jsem se krátce věnoval rovněž masopustu v mém rodném Včelákově, který je, jak jsem zmiňoval o pár řádku výše, dosti odlišný. Ve své práci jsem také nemohl opomenout zmínku o organizaci *Muzea v přírodě Vysočina*. S touto organizací mám osobní zkušenost, jelikož jsem zde v létě 2020 plnil svoji odbornou praxi.

Svou prací jsem chtěl dokázat, že na minulost (myšleno v kontextu starých českých tradic) by se nemělo zapomínat a měla by být nadále připomínána. Chtěl jsem masopustní obchůzky přiblížit těm, kteří se o podobné záležitosti zajímají, ale i těm, kteří s nimi doposud nepřišli do bližšího kontaktu.

2 O VÝZKUMU

2.1 Výzkumné otázky

V rámci svého výzkumu jsem chtěl nalézt odpovědi na následující **výzkumné otázky**:

1. Jak na téma nahlíží zástupci starší a mladší generace? Je v jejich postojích rozdíl?
2. Jaký dopad má na přípravu masopustů současná pandemie koronaviru?
3. Jaký je význam masopustních obchůzek na Hlinecku z hlediska utváření lokální identity?

2.2 Metody výzkumu

Pro svůj výzkum jsem využíval zejména kvalitativních metod, u nichž jsem vycházel především z teorie Jana Hendla². Provedl jsem rozhovory s několika vybranými lidmi, kteří mají k tématu masopustních obchůzek co říct. Rovněž jsem podnikl rozhovor s bývalou ředitelkou *Muzea v přírodě Vysočina* PhDr. Ilonou Vojancovou, která je v oblasti lidové kultury na Hlinecku opravdovou odbornicí.

V rámci předvýzkumu jsem využil kvantitativní metody výzkumu, kdy jsem lidem předložil dotazník s několika otázkami k tématu. Jejich odpovědi mi napověděly, jaké povědomí o staročeské kultuře a masopustních průvodech mezi obyvateli Hlinecka panuje, jaký je jejich vztah k této tématice a jaké jsou jejich názory.

2.3 Kvantitativní předvýzkum

Před samotnou tvorbou jádra bakalářské práce jsem se rozhodl provést předvýzkum, pro jehož realizaci jsem si zvolil kvantitativní výzkumnou metodu, konkrétně v podobě dotazníku. Své otázky jsem zvolil tak, abych získal hrubý nástin toho, jaké mají obyvatelé Hlinecka o masopustních průvodech a staročeských tradicích povědomí, a zároveň mi měly napovědět, jakým směrem se v práci ubírat, či čemu se raději vyvarovat.

Výzkumný vzorek představovalo 40 respondentů bez rozdílu pohlaví, kterým jsem osobně předal dotazník vytištěný na papíře³. Sběr dat jsem prováděl v době od 1. prosince do 13. prosince 2020. Všichni respondenti byli starší 18 let a mají trvalé bydliště v Hlinsku a

²HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4

³Dotazník naleznete jako přílohu na konci mé práce.

blízkých obcích. Dotazník měl převážně standardizovanou formu, vyjma jedné otevřené a jedné polootevřené otázky. V dotazníku bylo obsaženo celkem osm otázek a u sedmi z nich respondenti vybírali z předem připravených odpovědí.

První otázka mého dotazníkového šetření byla zaměřena na specifčnost masopustů v kontextu hlineckého mikroregionu. Výrazná většina respondentů v tomto ohledu vyjádřila názor, že tyto průvody jsou pro Hlinecko charakteristické a svým způsobem jej i definují.

V rámci další otázky mě zajímaly aktivity lidí v době, kdy masopust probíhá. Lépe řečeno, ptal jsem se respondentů, zda se průvodů účastní. Největší procento dotazovaných uvedlo, že se účastní průvodu, nicméně pouze jako přihlížející. Poměrně dost respondentů se účastní i aktivně, když chodí nebo dříve chodili za určitou masopustní masku. Bohužel ale někteří lidé vyslovili názor, že masopustní obchůzky pro ně nejsou velkým tématem a s maškarádou přijdou do kontaktu pouze u svého domu.

Také mě zajímalo, zda v současné době nejsou masopustní průvody brány spíše jako zábava a odreagování, zda se nevytratila znalost jejich původního symbolického významu. Právě na tuto problematiku byla zaměřena má třetí dotazníková otázka. Výsledek byl takový, že nejvíce lidí zastává názor, že aspekt zábavy je v současnosti primární a symbolika ustupuje do pozadí. Přesto jsem z výsledků vyvodil, že tradiční význam masopustů není úplně neznámý.

S významem samotného masopustu úzce souvisí i znalost významu jednotlivých masopustních masek. Polovina respondentů uvedla, že jim je znám význam pouze některých masek, nicméně ne všech. Rovněž se ale našlo osm respondentů, kteří tvrdili, že znají symbolický význam všech masek.

Doba jde rychlým tempem dopředu a existuje možnost, že by se na tradice starých Čechů a masopustní průvody mohlo brzy zapomenout. Pátá otázka ukázala, že lidé v tomto směru dávají vyrovnané šance oběma variantám. Lehce nadpoloviční většina dotazovaných si myslí, že staročeské tradice budou na Hlinecku připomínány i nadále, což by bylo jedině dobře.

V rámci šesté otázky respondenti odpovídali, zda má současná doba potenciál být jednou připomínána stejně jako doba, z níž pocházejí staročeské tradice. U této otázky nastal nejjednoznačnější výsledek z celého dotazníkového šetření – pouze tři respondenti odpověděli, že podle nich bude současnost jednou připomínána. Svým způsobem všichni z nich tvrdili, že současná doba je poslední dobou, kdy žijeme relativně normální život. Zastávají názor, že celá společnost bude v nejbližší době zcela ovládnuta moderními

technologemi a vyšší inteligencí včetně robotů. Konkrétní tradice dnešní doby ani jeden z těchto třech respondentů nebyl schopen určit.

Předposlední otázka mého šetření měla podobu otevřené otázky, k níž měl každý z respondentů napsat svými slovy odpověď, zda má tušení, která lokální organizace se nejvíce zaslouhuje o připomínání staročeských tradic a udržování architektury této doby na území hlineckého mikroregionu. Správnou odpověď, tedy *Muzeum v přírodě Vysočina*, uvedlo 13 ze 40 respondentů. 18 dotazovaných odpověď nevědělo nebo se nevyjádřilo. Mezi další odpovědi patřilo například *Ministerstvo kultury ČR* (což není lokální organizace) či jakési různě definované sdružení masopustních průvodů.

V závěrečné, osmé otázce respondenti odpovídali, zda dle nich panuje větší povědomí o staročeských tradicích u zástupců starší nebo mladší generace. Mezi dotazovanými výrazně převládal názor, že větší povědomí mají zástupci starší generace. Pouze několik respondentů si myslí, že větší povědomí panuje u mladší generace, nebo že věk v tomto ohledu nehraje roli.

A co mi z předvýzkumu vyplynulo? Potvrdil se mi názor, že masopusty a staročeská kultura jsou pro Hlinecko charakteristické. Drtivá většina respondentů má o masopustních občůzkách povědomí a nejsou jí cizí. Mnoho lidí, kteří mi dotazník vyplňovali, se účastní průvodů, ať už jako maškarádi, či jako přihlížející, přestože původní symbolika masopustů se pomalu, ale jistě vytrácí. Je však pravděpodobné, že vliv staročeské kultury z Hlinecka jen tak hned nezmizí, protože dle mého názoru tato kultura poměrně výrazně ovlivňuje identitu místních obyvatel. Větším povědomím a znalostí staročeských obyčejů oplývají spíše příslušníci starší generace, nicméně i u mladších zřejmě určitá základní znalost panuje. Jak jsem zmínil již výše, o připomínání staročeských tradic a udržování tradiční architektury na Hlinecku se nejvíce zaslouhuje *Muzeum v přírodě Vysočina*. To většina respondentů nevěděla, nicméně všichni určitě znají objekty, které spravuje, jako např. hlinecký Betlém či Veselý Kopec.

3 TRADICE A ZVYKY

Tradice představují soubor myšlenkových, duchovních, uměleckých i praktických postojů a skutků, které se předávají z generace na generaci, díky čemuž mohou přetrvávat v kultuře národa velice dlouhou dobu. Jedná se tedy o něco, co každý zná a uznává, přestože nemusí znát původ a důvod udržování dané tradice.⁴

To je pouze jedna z mnoha variant, jak můžeme definovat význam pojmu *tradice*. Podobně je to i s pojmem *zvyk*. Na oba pojmy můžeme nahlížet z mnoha navzájem odlišných pohledů, ať už z psychologického, sociologického, historického či etnografického.⁵ Tradice jsou podle mého názoru záležitostmi, která začíná v současné době čím dál víc ztrácet na původním smyslu a symbolice. Je to způsobeno zejména nepřetržitou modernizací společnosti a vysokou mírou využívání moderních technologií. Symbolika se vytrácí a osobně mám strach z toho, že s příchodem příštích generací se vytratí úplně. Tradice v podobě masopustních obchůzek, které jsou tématem mé práce, se však naštěstí alespoň na Hlinecku nadále udržují. Přestože mezi místními převládá spíše zábavní funkce, také jejich symbolika tu není ještě úplně neznámá, jak mi ukázaly výsledky mého kvantitativního výzkumu.

S pojmy *tradice* a *zvyky* obvykle velmi úzce souvisí i pojmy *venkov* a *kultura*. Kultura lidu je sama o sobě založená na tradici, přičemž sama tyto tradice pomáhá vytvářet.⁶ Jen pro zajímavost, i s definicí kultury to není úplně lehké, antropologové Kroeber s Kluckhohnem v jedné ze svých prací uváděli až 161 různých definic kultury.⁷ Drtivá většina tradic a obyčejů vznikla na venkově, což nám může napovědět i ustálené slovní spojení *lidové tradice* a *lidové zvyky*. Obyvatelé venkova kladli velký důraz na přírodu a úrodné zemědělství, což vedlo k tomu, že většina známých zvyků a tradic je spojena právě s touto oblastí.⁸

Podle známého českého etnografa a znalce lidové kultury Václava Frolce si tradice lze představit jako jakýsi most spojující minulost se současností.⁹ Když udržujeme tradice, udržujeme v podstatě naživu kulturu našich předků a určitým způsobem ji reprodukuje.

Tradice a zvyky se rozdělují na rodinné a společenské. Rodinné zahrnují významné události v životě člověka, jako např. narození, křest, svatbu či úmrtí. Společenské zvyky a tradice

⁴ ČESKÉ TRADICE. Úvod. *Historie tradic* [online]. 2021 [2021-07-16]. Dostupné z: https://www.ceske-tradice.cz/Historie-tradic-a-1_0.htm

⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004, s. 17

⁶ FROLEC, Václav. *Prostá krása*. Praha: Vyšehrad, 1984, s. 6

⁷ BUDIL, Ivo. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 1998, s. 17

⁸ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004, s. 17

⁹ FROLEC, Václav. *Čas života. Rodinné a společenské svátky v životě člověka*. Brno: Blok, 1985, s. 18

doprovázely člověka již od pravěku, byly zaměřeny především na přírodu a zemědělství a i přes nejrůznější překážky vydržely až do dnešních dní.

V dobách středověku začal v rámci tradic převládat spíše náboženský aspekt. Církev sice nezvládla zamezit „pohanským“ činnostem na venkově, nicméně sklidila úspěch s křesťanskými svátky. Vliv náboženství dokázal některé zvyky přeměnit. Další změny přineslo období 19. století, kdy byly tradice a zvyky silně ovlivněny národní myšlenkou.¹⁰

Rovněž musím zmínit, že s tradicemi úzce souvisely také magické prvky. Čím více se však lidem dostávalo nových znalostí a vědomostí, tím více ztrácely magické projevy a obřady původního významu a začalo se na ně nahlížet spíše jako na zdroj zábavy.¹¹

¹⁰ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004, s. 17-18

¹¹ FRAZER, James. *Zlatá ratolest*. Praha: Mladá fronta, 1994, s. 283

4 LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ IDENTITA

Ve své práci musím krátce zmínit také lokální, potažmo regionální identitu. Masopustní obchůzky podle mého názoru svou charakteristickou podobou a jedinečností významně napomáhají v jejich utváření.

Co si však můžeme pod pojmem *lokální/regionální identita* představit? Podobně jako u tradic a zvyků, i v případě identity můžeme najít nespočet výkladů a definicí, jež se odvíjejí od toho, z jakého pohledu na ni nahlížíme.

Pokud zůstaneme u etnografického hlediska, můžeme identitu chápat jako proces ztotožnění s různými objekty, jako např. s místem či regionem.¹²

Existuje mnoho druhů identit, které se mnohdy vzájemně překrývají. Pomyslný vrcholek představuje národní identita, jež je sama složena z dalších identit. Mezi tyto dílčí identity patří také identita lokální a regionální.¹³

Co se týče identity lokální, můžeme ji definovat jako pocit určité příslušnosti ke společenství lidí či konkrétnímu prostředí. Jedná se tedy o vztah jedince či skupiny lidí k prostoru nejen geografickému, ale i sociálnímu či politickému. Takový jedinec může mít často vytvořené i silné vnitřní pouto s místní kulturou a způsobem života. Na utváření lokální identity má výrazný vliv i délka pobytu jedince v dané lokalitě, stejně jako existence tradic či kulturních památek.¹⁴

Druhým typem identity je identita regionální. Ta je oproti identitě lokální zaměřena na historických prvcích či existenci určitých hodnot. Jedná se o sociální konstrukt.¹⁵ Stejně tak je regionální identita záležitostí dlouhodobého charakteru. Uvědomování si regionální identity je věcí silně individuální. Někdo si ji uvědomuje silně, někdo naopak může více pociťovat identitu odlišnou, např. náboženskou.¹⁶

¹²BROŽ, Miroslav. HOUŽVIČKA, Václav. NOVOTNÝ, Lukáš. *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel v pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 49

¹³KOSTELECKÝ, Tomáš. NEDOMOVÁ, Alena. *Národní identita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996, s. 19

¹⁴HEŘMANOVÁ, Eva. PATOČKA, Jiří. *Lokální a regionální kultura v České republice*. Praha: ASPI, 2008. 199 s.

¹⁵ZICH, František. *Regionální identita obyvatel v pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, s. 19-21

¹⁶BROŽ, Miroslav. HOUŽVIČKA, Václav. NOVOTNÝ, Lukáš. *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel v pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 50

5 MASOPUST A JEHO VÝZNAM

Jelikož mám svoji práci zaměřenou na masopust, určitě by se slušelo vysvětlit, co vlastně tento termín označuje a jaký je obecný význam masopustu.

V Čechách a na Moravě je pro masopust vžito několik regionálních pojmenování. Můžeme se tak setkat s názvy jako „*ostatky*“, „*vostatky*“, „*končiny*“ či „*fašank*“.¹⁷ První dvě označení jsou typické pro oblast Českomoravské vrchoviny (Hlinecko), zbylé dvě se používají spíše na Moravě.

Ať už použijeme jakýkoli název, nazýváme jím období, jež je vymezeno svátkem Tří králů (6. ledna) a úterkem před Popeleční středou, kdy začíná tzv. předvelikonoční půst, trvající 40 dnů.¹⁸ Tento počet dnů je shodný s dobou, kterou Ježíš strávil v poušti a připravoval se na veřejné vystoupení.¹⁹ I s půstem se úzce pojilo dodržování tradic, jednou z nich byl např. zákaz jakéhokoli skákání a dupání, a to z důvodu, že půda musí mít klid, aby vydala dobrou úrodu.²⁰ V průběhu předchozího, masopustního období, se v rodinách tradičně konaly různé slavnosti a hojně se hodovalo, jelikož to byl čas zábavy a radosti.²¹ Klasickým jídlem na stole bývala vepřová pečeně s knedlíky a se zelím.²² Toto období bylo obvykle zakončeno obchůzkou postav v maskách.²³ Z čistě praktických důvodů se nyní na většině míst obchůzky konají v den pracovního volna, tedy v sobotu nebo neděli předcházející úterku před Popeleční středou.

Budeme-li bádát, kde mají tyto průvody masek svůj původ, pravděpodobně nedojdeme k jasnému závěru. Masopust je čistě slovanskou záležitostí, neudrží se pouze v našich končinách, ale pod různými názvy i v dalších slovanských zemích.²⁴ Co se týče samotné geneze masopustu, mezi badateli převažují dvě verze. Tou první je, že současný masopust navazuje na tradici staroslovanských oslav odchodu zimy a příchodu jara. Druhou verzí je, že

¹⁷ LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. Praha: Lidové noviny, 2004, s. 13

¹⁸ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004, s. 54

¹⁹ MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Praha: Fortuna Libri, 2010, s. 25

²⁰ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004, s. 54

²¹ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 3

²² TOUFAR, Pavel. *Český rok na vsi a ve městě*. Třebíč: Akcent, 2004, s. 59

²³ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 3

²⁴ Nejznámější slovanskou obdobou českého masopustu je ruská *Maslenica*.

masopust má základ v antickém Římě a uctívání Bakcha (Dionýsa), jenž byl podle mytologie bohem plodnosti a hojné úrody.²⁵

V současné době se symbolický význam masopustů, i vzhledem k dlouhodobé modernizaci, již téměř vytratil, nicméně průvody maskovaných postav přetrvávají nadále a jsou pro každou lokalitu významnou událostí. Pro obyvatele daných vesnic či měst představuje masopustní obchůzka jistotu zábavy, uvolnění, veselí i přátelských setkání s dalšími lidmi. S relativně neměnnou podobou masek a tradičním průběhem obchůzky se však můžeme setkat pouze na několika málo lokalitách a právě Hlinecko jednou z těchto lokalit je.²⁶

²⁵ LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. Praha: Lidové noviny, 2004, s. 14

²⁶ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 4

6 PRŮBĚH MASOPUSTNÍCH OBCHŮZEK NA HLINECKU

Vyhlášené obchůzky na Hlinecku se v jednotlivých vesnicích mohou v určitých směrech a detailech lišit, díky čemuž si maškara z každé obce vytváří určitou jedinečnost a charakteristiku. Základ obchůzky je však stejný, bez ohledu na to, v jaké obci se koná. Dalším důležitým společným prvkem obchůzek v hlineckém regionu je přísné udržování tradiční podoby a funkce masek.²⁷

Ráz obchůzek na Hlinecku se tradičně nesl v duchu důrazu na úspěšné zemědělství. Jak jsem psal výše, tato symbolika se však s novou dobou postupně vytrácí, ne-li již zcela vytratila, aby přenechala prostor primárně zábavné funkci.²⁸

Organizaci masopustních průvodů na Hlinecku mají na starosti sbory místních dobrovolných hasičů. Hasiči zajišťují hudebníky a dostatečnou propagaci události. Účast všech členů obchůzky je zcela dobrovolná. Uznání zaslouží i čas a práce věnovaná přípravě masek, která je poměrně náročná a kterou obstarávají sami účastníci. Určitým závazkem může být i rodinná hrdost, jelikož maska tu obvykle zůstává v rodině a předává se z otce na syna.²⁹

Co se týče příprav, před samotným zahájením masopustní obchůzky musí být vše v největším pořádku. I proto v průběhu roku často dochází ke schůzkám mezi jejími aktéry.

A nyní konečně k samotnému průběhu obchůzky. V ranních hodinách se průvod seřadí na předem daném místě a následně vyrazí za starostou obce, kterého zástupce maškary (obvykle lauftr) symbolicky požádá o povolení obchůzky a přislíbí, že se maškara bude chovat dobře. Je dobrým zvykem, že hlava obce samozřejmě vysloví souhlas, což znamená, že zahájení masopustního veselí již nestojí nic v cestě.

Průvod, jenž je složen z osob v různých převlecích, putuje napříč celou obcí a zastavuje u každého domu. Jedinou výjimku tvoří domy, ve kterých v nedávné době někdo zemřel.³⁰ Každá maska předvádí to, co je od ní očekáváno. Maškarádi rovněž nezapomínají ani na tzv. magické praktiky, jež by měly odehnat všechny zlé síly. Mezi zmiňované praktiky řadíme např. práskání bičem, trubení, zvonění zvonky apod.³¹ U správné obchůzky samozřejmě

²⁷ Ilona Vojancová (respondent)

²⁸ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 7

²⁹ František Vodička (respondent)

³⁰ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 8

³¹ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 4

nesmí chybět hudba. Tu obstarávají každému na přání předem domluvení muzikanti, kteří využívají zejména dechových nástrojů. Jako odměnu za své „vystoupení“ dostávají účastníci průvodu něco dobrého k snědku nebo sklenku alkoholu.³²

Poté, co průvod obejde celou obec, nastane slavnostní zakončení obchůzky v podobě porážení kobyly. Jedná se o akt, který probíhá na předem stanoveném místě a v jeho závěru je kobyly porážena rasem. Předtím si vyslechne tzv. *testament*, který obsahuje všechny hříchy, které spáchala. Po porážce následuje pomalý smuteční tanec všech masek okolo „mrtvé“ kobyly. Kobyly je nakonec oživena, když jí dá ras loknout kapky alkoholu. Porážení kobyly symbolizuje konec zimy a začátek jara.³³

³² Typickou masopustní pochoutkou jsou domácí koblihy plněné marmeládou

³³BLAHŮŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 14

7 ROZHOVOR O MASOPUSTU VE STUDNICÍCH

Špatná epidemiologická situace, která nás smutně doprovázela i v průběhu roku 2021, bohužel nedovolila uskutečnění masopustních obchůzek. Osobně jsem se jich tedy nemohl zúčastnit, stejně tak jako jsem nemohl uskutečnit výzkum na Veselém kopci, což pro mě byl vzhledem k tématice této práce velmi nepříjemný fakt.

Nicméně i při přípravě samotného psaní mé bakalářské práce jsem plánoval v rámci svého kvalitativního výzkumu uskutečnit rozhovory s někým, kdo se masopustních obchůzek aktivně účastní nebo se nějakým jiným způsobem angažuje. Pandemie výraznou měrou omezila i vzájemné setkávání lidí, nicméně nakonec se mi podařilo rozhovory uskutečnit.

Jak jsem již psal na začátku práce, největší osobní zkušenost s masopusty na Hlinecku mám díky obchůzkám ve Studnicích. Po delším uvažování, kdo by byl vhodným respondentem pro povídání o této tematicke, jsem se rozhodl oslovit pana **Františka Vodičku**, místního rodáka, který po většinu svého života pomáhal místní obchůzky organizovat a ve vesnici je s nimi jeho jméno úzce spjato.

Poté, co jsem si obstaral kontakt, jsem panu Vodičkovi zatelefonoval a jelikož je to velice vstřícný člověk, domluvili jsme se na setkání 10. června 2021. Byl to tedy ani ne týden od našeho telefonátu. Rovněž jsem byl rád, že s tím pan Vodička neměl žádný problém, nepříznivým okolnostem navzdory. Navíc vyslovil potěšení, že jsem si k rozhovoru vybral právě jeho.

Samotná schůzka proběhla v domě pana Vodičky ve čtvrtek 10. června. Rozhovor probíhal v příjemné atmosféře, pan Vodička mi nabídl kávu a po vlídném přivítání jsme se mohli zaměřit na místní masopust.

Předem jsem si připravil několik otázek, které byly zaměřeny na to, jak pan Vodička masopust ve Studnicích hodnotí, jak by jej charakterizoval, jaká jsou jeho specifika, jaký je jeho vliv na vytváření lokální identity apod. Zároveň mě zajímalo, jak se podle něj zdejší masopust vyvíjel, ale také jak nahlíží na budoucnost obchůzek ve vesnici. V rámci rozhovoru jsem chtěl ještě porovnat masopustní obchůzky na Hlinecku s masopusty v jiných koutech naší vlasti.

Mojí první otázkou bylo, jak pan Vodička hodnotí studnický masopust a čím se liší od masopustů v jiných vesnicích na Hlinecku. Respondent mi odpověděl, že z folkloristického hlediska jej hodnotí velice pozitivně, přičemž zdůrazňoval vyhlášenost studnických obchůzek. Za jejich úspěchem vidí především krásu a kvalitu masek. Pro místní obchůzku je charakteristické, že kroje kopírují staré tradice a jejich vzhled je už řadu let neměnný. Ke změnám vzhledu masek a krojů není důvod, ba naopak, jelikož odráží současným generacím tehdejší kulturu, tak by jakékoli inovace tuto snahu devalvovaly.

Podle pana Vodičky se při obchůzkách v okolních vesnicích v posledních letech začaly projevovat moderní prvky, které někdy působí až nemístně a nevhodně. Jako příklad toho zmiňoval obrázky či fotografie s erotickým až pornografickým nádechem, které na svých krojích mají nalepené turci či kominíci. Rovněž zmínil i fakt, že v některých obcích jsou aktéry masopustních obchůzek nejen muži, ale také ženy. Toho bychom se při masopustu ve Studnicích nedočkali, jelikož místní kladou velký důraz na přísné udržování starých tradic, a podle nich je masopustní obchůzka čistě mužskou záležitostí. Jako další důkaz přísného přístupu k tradicím můžeme například zmínit i to, že ve studnickém průvodu nesmí žádný jeho účastník mít vousy, jelikož i to je v rozporu s místními tradicemi.

Moje druhá otázka byla zaměřena na historii studnického masopustu, na jeho postupný vývoj až do současnosti. Pan Vodička vidí největší rozdíl v organizaci. Dříve si museli aktéři průvodu sami zajistit muzikanty, kteří by jej hudebně doprovázeli. Rovněž obstarání dopravy do lokace masopustu a zpět bylo samozřejmostí. V době oběda byli hudebníci zváni do domů, kde jim zdejší obyvatelé museli připravit občerstvení.

Co se týče organizačních záležitostí, prvními, kteří si vzali na starost organizaci masopustu a zavedli pro něj jakýsi řád, byli členové Svazarmu. Postupem času se v organizování střídali s členy místního hasičského sboru. V současnosti mají všechny přípravy a organizaci obchůzek na starosti výhradně hasiči.

Masopusty v dobách socialismu probíhaly ve Studnicích zásadně v neděli, jelikož neděle byla při existenci tzv. „pracovních sobot“ jediným volným dnem týdne. Zajímavé určitě je, že na rozdíl od současnosti zde v tehdejších dobách probíhaly obchůzky tři. Tu první z nich obstarávaly děti ve věkovém rozmezí 4 až 9 let, účastníkům druhé obchůzky bylo nejvýše 15 let a třetí, klasickou obchůzku, si vzali na starost dospělí. Obchůzky probíhaly v popsaném pořadí během tří neděl vždy s týdenním rozmezím, tedy dva týdny před hlavním masopustem se konala obchůzka nejmenších a týden před masopustem obchůzka dorostenců.

Jak doba plynula, tak nastalo několik změn. Tradiční občůzka je již pouze jedna a neprobíhá v neděli, nýbrž v sobotu. Hudebníci si vše obstarávají sami a za nějaké drobné vytváří onu typickou, veselou masopustní atmosféru. Občerstvení či přípravy probíhají v místním kulturním domě. Jídlo se navíc nedělá pouze pro muzikanty, ale pro všechny účastníky průvodu. Dalším pozitivem je i určitá kompaktnost, jelikož všichni členové občůzky tráví pauzu společně na jednom místě a tudíž se poté nemusí hledat po celé vsi. Existence kulturního domu ve Studnicích umožňuje také konání taneční zábavy, která zpravidla probíhá večer, pár hodin po slavnostním ukončení občůzky.

Samotný průběh občůzek čas v podstatě nijak nezměnil. Stejně jako dnes, i v minulosti prošel průvod celou vesnicí dům od domu, příslušníci každé domácnosti nabídli maškarádům něco k snědku a nějaký ten alkohol, muzikanti k tomu hráli na své nástroje a masky konaly to, co se od nich očekávalo. Zkrátka masopust, jak ho známe.

Jak jsem ve své práci již zmiňoval, zajímalo by mě, zda bude tradice masopustních občůzek udržována v budoucnu i dalšími generacemi a pokud ano, tak jakým způsobem. Na tuto otázku jsem se neptal pouze respondentů při mém kvantitativním předvýzkumu, ale samozřejmě i pana Vodičky. Ten si myslí, že se občůzky a tradice budou na Hlinecku nadále udržovat, nicméně problém vidí v tom, že pravděpodobně přijdou o svůj symbolický význam a historický aspekt. Zmínil, že tradice, že za masku může chodit pouze obyvatel vesnice, se už před nějakým časem vytratila. Ve Studnicích je podle jeho slov velmi nízký počet příslušníků nové generace, což má za následek, že nové tváře v průvodu mohou ve skutečnosti bydlet jinde, než v dané vesnici, což je samo o sobě v rozporu s tradicí. O něco lépe, ale přesto kontroverzně, působí aktivní účast studnických rodáků, kteří aktuálně žijí jinde. Na druhou stranu však pan Vodička uznává, že v obci panuje o občůzku a o masopust obecně stále vysoký zájem.

V rámci další otázky jsem se ptal, jak dle mého respondenta masopusty ovlivňují hlinecký mikroregion a jeho obyvatele. Podle jeho názoru obyvatelé Hlinecka považují místní masopusty za něco specifického a originálního. Těší se tu obrovské oblibě, mnozí lidé často jezdí i do sousedních obcí, aby si užili to typické veselí a alespoň dočasně se oprostili od svých problémů. Pro každou obec je konání masopustního průvodu jednou z nejdůležitějších událostí v roce.

Neopominutelným prvkem, který se v regionu vyskytuje, je jakási zdravá rivalita mezi soubory z jednotlivých obcí. Když jsem se pana Vodičky otázal, s kterou maškarou mají

studničtí největší rivalitu, odpověděl téměř bez přemýšlení, že s maškarádou z nedaleké Vortové. Toto soupeření je dle něj vůbec největší na Hlinecku. Podporuje jej jednak vzájemná geografická blízkost obcí a jednak i fakt, že mnoho osob narozených ve Studnicích nyní žije s rodinou ve Vortové a opačně. Rozhodně se však nejedná o nevraživost či nenávisť, tato rivalita se nejvíce projevuje škádlením a dohadováním se, který masopust je lepší, který má krásnější masky, který má více návštěvníků atp.

V souvislosti s tím mě zajímalo, v čem spočívají klíčové rozdíly mezi studnickou a vortovskou obchůzkou. Pan Vodička odpověděl, že zatímco účastníci studnického průvodu se přísně drží tradic a vzhled masek se nemění, ve Vortové dochází k přijímání nových prvků, které mnohdy nemají se zavedenou tradicí co dělat (viz nalepené fotografie s erotickým nádechem). Dalším rozdílem je prý určitá neohleduplnost vortovských maškarádů při malování obličejů ostatním lidem. Ve Studnicích dochází obvykle k vytvoření čárky na tvář nebo na čelo, kdežto ve Vortové jsou zdejší kominíci schopni namazat přihlížejícím klidně celý obličej. Kvůli takovému přístupu by lehce mohl nastat problém, jelikož někteří lidé mohou mít různé kožní problémy, proto je dle respondenta lepší se nejprve zeptat na svolení, což se však většinou neděje.

Zhruba tímto způsobem tedy místní masopusty ovlivňují hlinecký region. Zdejší masopustní obchůzky mají ale zároveň obrovský podíl na proslavení tohoto regionu v očích veřejnosti. Na zvýšení povědomí o masopustech mají dle slov mého respondenta zásluhu i studničtí obyvatelé, kteří masopustní dění pomáhají organizovat nebo se jej přímo účastní. Dokladem toho je pozvání studnických maškar do Strážnice v roce 1982.³⁴ Studnické masky se zde setkaly s obrovským úspěchem a od té doby byly pravidelně zvány nejen na strážnický festival, ale rovněž na festivaly a masopustní přehlídky v Telči či v Milevsku. Nejednou se studničtí maškarádi představili i v hlavním městě Praze.

Na podobné akce však jezdí také soubory z okolních vesnic. Maškary z Vortové pravidelně navštěvují slavnosti ve Svitavách, maškary z Hamrů dokonce měly tu čest zúčastnit se festivalu konaného v Německu.

Za největším proslavením masopustních průvodů na Hlinecku však podle pana Vodičky stojí jejich zařazení na seznam nehmotného světového kulturního dědictví UNESCO. Tato čest je sama o sobě zárukou kvality a zviditelněním i pro obyvatele jiných částí republiky.

³⁴ Město Strážnice, ležící v okrese Hodonín, je proslulé pravidelným pořádáním mezinárodního folklorního festivalu

Rozhovor hezky plynul a já jsem měl pro pana Vodičku připravenou další a zároveň poslední otázku, tentokrát zaměřenou na to, v čem jsou občůzky a masopusty na Hlinecku jiné oproti podobným akcím v jiných částech republiky. Pan Vodička byl na strážnickém festivalu v roce 1988 osobně svědkem toho, jak rozmanité a odlišné jednotlivé průvody a masky mohou být. Největší vliv na tuto rozmanitost má bezpochyby kultura každého regionu. Uznává, že i občůzky na jiných místech jsou krásné a že je tedy těžké je vzájemně porovnávat a určovat, které jsou hezčí a které horší. Jako příklad toho uvedl např. tanec s kopím u maškar z jižních Čech či výrazné folklorní prvky u souborů z Moravy či Valašska. Na druhou stranu však jistě není náhodou, že zapsání do UNESCO se dočkaly pouze masopusty z Hlinecka, jak jsem psal již výše, tyto občůzky si silně zakládají na důkladné rekonstrukci tradic a právě v tom tkví jejich výjimečnost.

Na samotný závěr se mi pan Vodička snažil popsat vzhled studnických masek, což jsem rovněž uvítal. Následně již můj rozhovor s panem Vodičkou skončil. Moc jsem mu poděkoval za to, že mi věnoval svůj drahocenný čas a především poskytl informace o průběhu a pozadí studnického masopustu. A vzhledem k tomu, že bylo znemožněno konání občůzek, jsem si této skutečnosti vážil ještě více.

8 MASOPUSTNÍ MASKY VE STUDNICÍCH

Abych ještě lépe dokreslil charakteristiku studnického masopustu, v následující části své práce se budu věnovat vzhledu a typickému projevu jednotlivých masek, které se zde při masopustní obchůzce pravidelně vyskytují.

Co se týče obce Studnice, jedná se o vesnici ležící asi 3 km jižně od Hlinska. První písemná zmínka o Studnicích pochází z roku 1303.³⁵ Pro obec a její obyvatele bylo již od dávných dob typické zemědělství. V současné době zde žije 460 obyvatel.³⁶

První konkrétní zmínky o masopustu ve Studnicích sahají do roku 1928, je však více než pravděpodobné, že zde obchůzky probíhaly už nějakou dobu předtím. Od té doby se vzhled místních masek takřka nezměnil a oproti maskám v okolních vesnicích prošly studnické maškary nejmenšími změnami, stejně tak průběh samotné obchůzky je tradiční a neměnný.

V rámci konání masopustního průvodu studničtí nezapomínají ani na osady Košinov a Zalíbené, které spadají pod správu obce.³⁷

Masky jsou nepostradatelným aspektem každého masopustu. V průvodu hrají hlavní roli a jsou tvůrci zábavy. Každá z masek má svůj symbolický význam a typický způsob chování a tance. Lidé, kteří vystupují v roli masky, mohou svým způsobem během všudypřítomného veselí využívat určitého prvku anonymity a tudíž je větší pravděpodobnost, že se vytratí jakýkoliv náznak plachosti a ostýchání.³⁸

Za masky chodili tradičně pouze muži, kteří byli vždy považováni za představitele životní síly a energie. V posledních letech to nicméně pomalu přestává platit, jelikož často si můžeme na místních obchůzkách všimnout, že za masky chodí ženy i malé děti.³⁹

Masopustní průvody ve Studnicích obvykle představuje skupina hezkých, tzv. červených maškar, kam patří laufr, 4 turci a žena. Za tyto masky tradičně chodí svobodní mládenci.

³⁵ OBEC STUDNICE. Úvod. *O obci* [online]. 2021 [2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.obcestudnice.cz/>

³⁶ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vydáváme. Katalog produktů. *Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2021* [online]. 2021 [2021-06-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>

³⁷VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 46-47

³⁸František Vodička (respondent)

³⁹VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 10

Druhou skupinu, tzv. černé maskary, tvoří kobyly, kominíci, rasové, slamění a židi. Tyto „černé“ maskary mají za úkol kontakt s diváky, jsou „škaredé“ a jejich počet není nikterak omezen, na rozdíl od maskar červených, které mají předem určený počet. Pod maskami černých maskar obvykle najdeme ženaté muže.⁴⁰

A nyní se pokusím popsat vzhled jednotlivých masopustních masek.

Turci musí vždy vystupovat ve čtveřici. Jak jsem již psal výše, tato čtveřice je tradičně tvořena svobodnými mladíky. Dva z nich jsou oblečeni v modrém a dva v červeném kostýmu. Na hlavách mají vysoké čepice ve tvaru válce, v horní části červené či modré, ve spodní zlatavé. Tyto čepice jsou na dolní straně zakončeny tzv. pusinkou, která je červenobílá nebo modrobílá. Nahoře nechybí věneček s barevnými růžičkami a květinovou hlavicí. Pod věnečkem se nachází barevné pentle, sahající přibližně do tří čtvrtin délky čepice. K upevnění čepice pod bradu slouží kožený řemínek. Turci jsou oblečeni do modrých či červených halen a kalhot. K tomu mají černé boty a kožené kamaše pod kolena. Pas jim zdobí široký kožený pás, který je držen kovovým kyrysem s řetízky s medailemi. Za tímto opaskem je umístěn bílý šátek. Co se týče rukávů, ty jsou ukončeny bílými krejzlíky. Na rukách mají turci bílé rukavičky a bílý kapesníček, jímž při tanci mávají. Barevné kokardy mají rovněž na rukávech a na zádech textilní vyšívání pentle.⁴¹

Čtveřice Turků v rámci obchůzky tradičně tancuje u každého z domů. Tanec by to měl být veselý a kvůli dobré úrodě by se měly vyhazovat podpatky, co nejvýše to jde.⁴² Dechový doprovod k tanci jim obvykle vytváří přítomní muzikanti.

Laufr (někdy též „ostřížek“ či „strakatý“) obvykle nosí na hlavě vysokou kuželovitou čepici polepenou pestrou směsicí barevných ostřížků látky. Oproti turkům má kratší pentle. V horní polovině čepice má nicméně stejně jako turci květinovou hlavicí, v její dolní části se nachází věnec s růžičkami. Bílá kombinéza je podobně jako čepice pošita ostřížky nejrůznějších tvarů, kterých by, jak praví tradice, mělo být 365, tedy stejný počet, jako je dní v roce. V pase se nachází kožený řemen opatřený zvonečkem. Na krku a rukávech má laufr podobně jako turci

⁴⁰BLAHŮŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 15

⁴¹František Vodička (respondent)

⁴²VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 15

bílé krejzlíky, dále má bílý šátek, rukavičky a kapesníček. Na nohách nosí polovysoké černé boty a v ruce drží bič s červeným štrápcem.⁴³

Co se týče úlohy laufra v průvodu, měl by se nacházet v jeho čele a společně se ženou žádat u každého domu místní obyvatele o povolení k tanci. To by mělo být samozřejmě bez problémů uděleno.⁴⁴

Žena má na hlavě černý klobouk s červenou pentlí, jež je vzadu ozdobena kytíčkou. Pod kloboukem je uvázan červenobílý šátek a černou krajkou zdobí bílý vyšívávaný krejzlík. Žena nosí bílou naškrobenou sukni, na níž se nachází bílá zástěra opatřená krajkou a červená šerpa s kokardou. Spodničku pod sukni má žena zdobenou barevnými výšivkami. Na nohách má černé boty a červené punčochy. V ruce obvykle nese proutěný košík se zelenou ratolestí.⁴⁵ Je pravidlem, že v masce ženy musí vystupovat muž.

Jak je již zmíněno výše, žena dělá při obchůzce společnost laufrovi, přičemž společně žádají „pány domu“ o povolení k tanečnímu veselí. Do košíku se ženě obvykle dává nějaký ten peníz.⁴⁶

Kobyly nosí čepici červené barvy, která je ze stran mírně zploštělá a nahoře přechází do tvaru kohoutího hřebene. Na stranách kobylí čepice najdeme různé symboly koně a podkovy. Na spodní straně je čepice obohacena dvojitým věncem složeným z barevných růžiček a textilních třásní. Na samotném vrcholu čepice se nachází květinová hlavice a kohoutí pera. Obličej kobyly je namaskován hnědočervenou barvou. Oblečení kobyly je červené barvy, nákrčník a rukávy jsou opatřeny bílými krejzlíky. Na těle nosí kobyla zvláštní konstrukci, jejíž přední část je tvořena hlavou okšírovaného koně s hřívou a rolničkami, zatímco zadní část je tvořena rákosovým obloukem, jenž je však zakryt pestrobarevnou dekou s třásněmi. Stejnou látkou má kobyla omotány holeně. Kobyla nosí polovysoké boty, které by měly umožňovat rychlý běh a skákání.⁴⁷

Maska kobyly zpravidla vystupuje velice aktivně a můžeme říci, že je jedním z hlavních tvůrců zábavy. Také je symbolem podstaty masopustních obyčejů a symbolem plodivé

⁴³ František Vodička (respondent)

⁴⁴ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 14

⁴⁵ František Vodička (respondent)

⁴⁶ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 14

⁴⁷ František Vodička (respondent)

síly.⁴⁸ Veselé poskakování, mazání obličejů přihlízejících, nabírání lidí a jejich následné házení do sněhu, to vše jsou aktivity, které kobyle rozhodně nejsou cizí. Na konci občůzky je zpravidla poražena rasem, nicméně chvíli poté jí lok alkoholu oživí.

Ras doprovází kobylu. Na hlavě má červený klobouk, na jehož zadní straně je bílá kožešinka a lem s růžičkami. Vršek klobouku zdobí dlouhá kohoutí pera, čelo je posázeno odznaky a na stranách jsou umístěny dva červené štrápce. Krk rasovi kryje červený šátek s bílými puntíky. Stejně jako kobyla, i ras má obličej namalovaný červenou barvou. Zároveň musí nosit brýle s červenými obroučkami. Celkově je oblečení rasa bílé, kamizola s výložkami je vpředu opatřena medailemi, červenými štrápci a věncem buřtů. Vzadu má ras velký černý symbol koně a lem se trásněmi. Kalhoty jsou rovněž bílé, zepředu jsou kryty bílou zástěrou s červenou šerpou. Na kolenou se rasům třepotají červené trásně. Ras dále nosí polovysoké boty s červenými podkolenkami. V jedné ruce drží bič, v druhé ježovici a za pasem má ukrytý dřevěný řeznický nůž.⁴⁹

Úloha rasa v rámci studnické masopustní občůzky spočívá v doprovázení kobyly. Na rozdíl od maškar v Hamrech či Vortové neplní funkci „lidového léčitele“. Na závěr občůzky má ras na starosti porážku kobyly.⁵⁰

Kominík má na hlavě bílou lodičku opatřenou kytičkou a zeleným asparágem. Na pravé straně je kominíkova pokrývka hlavy zdobena černým žebříčkem. Obličej je potřen černou barvou a na očích nesmí chybět brýle s bílou obroučkou. Kominík je oděn takřka celý v černém. Černá kamizola s bílými krejzlíky, knoflíky a štrápci má přes levé rameno našitý bílý symbol žebříku. Na zádech má kominík dvoje hodiny, které znázorňují dobu začátku a konce masopustu. Černé kalhoty jsou opatřeny bílým opaskem se sponou, po stranách mají bílé lampasy a v úrovni kolen bílé štrápce. Kominík nosí také bílé podkolenky a nízké černé boty, díky nimž se může rychle pohybovat. V ruce tradičně nosívá malé kominické koště.

Pro kominíky je charakteristické neustálé barvení obličejů přihlízejícím lidem. Jelikož by za kominíka měli správně chodit zdatní mládenci, jen málokdo jim dokáže uniknout.⁵¹

⁴⁸ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 17

⁴⁹ František Vodička (respondent)

⁵⁰ BLAHŮŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní občůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 22

⁵¹ František Vodička (respondent)

Žid (nebo také kramář) nosí na vršku hlavy nízký klobouk opatřený bažantím či kohoutím peřím, vpředu zdobený odznaky a růžičkami. Vedle uší mu visí štrápce. Obličej žida pokrývá barevná, obvykle červená maska s otvory pro oči a ústa. Typickým aspektem židovy vizáže je rovněž výrazný nos. Vousy a obočí jsou vytvořeny převážně z kožešiny. Základem židova oblečení je starý, dlouhý kabát. Ten svou délkou zasahuje až do úrovně lýtek. Na spodní straně je ukončen barevným lemem a třásněmi. Kabát je obvykle obohacen pestrou škálou předmětů, jako např. růžičkami, medailemi, odznaky, kůžemi, záplatami apod. Na ramenech nesmí chybět výložky. Žid s sebou vždy nosí brašnu s předměty, s kterými by bylo možné obchodovat. Na nohách má polovysoké černé boty a v ruku drží bič a ježovici.⁵²

Žid obvykle nabízí lidem k prodeji nespočet předmětů, které ukrývá ve své brašně. I on by měl být jednou z nejveselejších masek, tudíž se od něj očekává spousta vtipu a legrace.⁵³

Slaměný má na hlavě vysokou kuželovitou čepici, jejíž základ je tvořen slaměným úpletem, zakončeným nahoře třemi slaměnými copy. Ty bývají posázeny barevnými květy a ukončeny textilními štrápci. Pod nimi nemůže chybět růžičkový věneček, na nějž navazují barevné pentle. Na vršku čepice se nachází květinová hlavice, zatímco její spodek je zdoben dalším věnečkem. Obličej je tradičně nalíčen černou barvou. Slaměný je oblečen do černé kamizoly a úzkých černých kalhot. Kamizola je opatřena bílým krajkovým nákrčníkem. Bílou krajkou jsou rovněž ukončeny rukávy. Hlavním rysem této masky je však halena a suknice, které jsou pleteny ze žitné slámy. Celý tento úplet je bohatě zdobený růžičkami. U pasu má slaměný tradičně připevněnou nádobku s černou tělkou a přes rameno má přehozený volský roh. Na nohách má nazuty černé boty a bílé ponožky. V ruce nosí pletené slaměné důdky s práskacím zakončením.

Maska slaměného je určitě nejnáročnější maskou na přípravu, už jen proto, že žitná sláma musí být pracně upravována v řádu měsíců, aby bylo dosaženo požadovaného výsledku.

Slaměný v průvodu působí veselým dojmem a dělá vše možné. Podobně jako kominíci černí lidem tváře, podobně jako kobyla se s nimi válí ve sněhu apod. Co je však nejpodstatnější, volský roh, jenž má přehozený přes rameno, využívá slaměný k oficiálnímu zahájení a ukončení masopustní obchůzky.⁵⁴

⁵² František Vodička (respondent)

⁵³ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 17

⁵⁴ František Vodička (respondent)

Medvěd je kompletně oblečen v tmavě hnědé huňaté kožešině. Kožešinová hlava, která by měla alespoň přibližně odpovídat velikosti hlavy skutečného medvěda, má dvě malá očka a otevírací tlamu.⁵⁵

Medvědář chodí v průvodu společně s medvědem, respektive jej vodí na řemínku⁵⁶, a je oblečen v dlouhém kožešinovém kabátě s našitými kousky kožešin. Celkově se dá říci, že je oděn do mysliveckého stylu. Na hlavě nosí klobouk, pod ním často paruku a vousy. Na očích má rovněž brýle s černými obroučkami, pod nimiž se tyčí výrazný barevný nos. Přes rameno mu visí bubínek a brašna.⁵⁷

⁵⁵ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 53

⁵⁶ František Vodička (respondent)

⁵⁷ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 53

9 MASOPUSTNÍ MASKY V OKOLNÍCH OBCÍCH

V předchozí části práce jsem se snažil podrobně a do detailů popsat vzhled všech masek, které můžeme vidět při obchůzce ve Studnicích. V každé obci Hlinecka, kde se masopustní obchůzka tradičně koná, však narazíme na spoustu rozdílů, které se nezasvěcenému člověku sice mohou zdát zanedbatelné, nicméně pro místní obyvatelstvo jsou zásadním vymežujícím prvkem, který napomáhá charakteristice a osobitosti každého průvodu. Tyto rozdíly jsou nejvíce patrné na vizáži masek, zároveň je však můžeme pozorovat i na jejich vystupování.⁵⁸

Na následujících řádcích se nyní pokusím pro lepší nástin stručně popsat rozdíly ve vzhledu i projevu masek v obcích Vortová, Hamry a Blatno.

9.1 Masopustní masky ve Vortové

Vortová je obec na Českomoravské vrchovině, ležící 8 km jižně od Hlinska. K Vortové náleží i blízká osada Lhoty.⁵⁹ K počátku roku 2021 zde žilo 228 obyvatel.⁶⁰

Masopustní obchůzka, které se ve Vortové říká „*vostatky*“, začíná po povolení starosty nejdříve v osadě Lhoty a následně pokračuje v samotné Vortové. Stejně jako ve Studnicích, i zde je obchůzka zakončena porážkou kobyly a jejím následným obživnutím po loku alkoholu.

Maska, které se ve Studnicích říká „*laufr*“, nese ve Vortové zažité pojmenování „*strakatý*“ a oproti studnickému masopustu zde nemusí počet jeho ostřížků dosahovat počtu 365. Výrazným rozdílným prvkem jsou rovněž nalepené erotické fotografie žen.⁶¹ Vortovský *strakatý* má rovněž pod krkem specifický bílý kanýr s velkou červenou mašlí.

Červenou mašli pod krkem nosí také vortovští turci. Ti mají kromě toho také v oblasti hrudi omotanou krajku v barvě kostýmu (modrou nebo červenou).

Co se týče masky rasa, najdeme na ní asi nejvíce odlišností. Tou první je zavěšená trumpetka na rasově krku. Místní ras rovněž nemusí nosit brýle. Obličej mu totiž kryje jakási škraboška z červené látky, na níž lze vidět výrazný nos, plnovous a náznak obrouček brýlí. Klobouk rasa je kompletně pokryt textilními růžičkami a nositel masky si navíc ještě může jeho vzhled

⁵⁸BLAHŮŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 14-16

⁵⁹VORTOVÁ. O naší obci. Údaje o obci. *O naší obci* [online]. 2021 [2021-06-15]. Dostupné z: http://www.vortova.cz/?page_id=2

⁶⁰ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vydáváme. Katalog produktů. *Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2021* [online]. 2021 [2021-06-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>

⁶¹Zejména u příslušníků starší generace se tato relativně nová „tradiční“ neseťkává s úspěchem. Její zastánci se hájí tím, že obchůzka má klást důraz na plodnost a právě tyto fotografie s ní nesou tematickou podobnost.

„vylepšit“ podle svého. Jako příklad dalších rozdílů ve vzhledu vortovských masek oproti těm studnickým bych ještě uvedl přítomnost plechového zvonce u pasu slaměného.⁶²

Masky medvěda a medvědáře se ve Vortové v průvodu neobjevují. Jedná se o masky typické spíše pro studnický či blatenský masopust.

9.2 Masopustní masky v Hamrech

Hamry jsou obec nacházející se v malebném kraji, přibližně na půli cesty mezi Studnicemi a Vortovou. Obec se v dřívějších dobách dlouho nazývala Přerostlé, její název byl následně změněn na Přerostlé Hamry.⁶³ V současnosti nese zkrácený název Hamry. K lednu 2021 zde žilo 222 obyvatel.⁶⁴

Masopustní občůzky se v Hamrech konaly pravděpodobně od samého počátku 20. století. Neprobíhaly však pravidelně a několikrát nebylo jejich uskutečnění vůbec umožněno. Pravidelného konání se hamerské občůzce dostalo až počínaje rokem 1961.⁶⁵

U hamerské maškary se s nejvýraznějším rozdílem setkáme v podstatě hned při začátku občůzky. Při jejím zahájení totiž v průvodu chybí maska ženy. Průvod proto zamíří k domu, kde žije a laufr ženu požádá, zdali jej bude doprovázet. Následně už hamerská občůzka probíhá tradičním stylem – nejprve míří pro povolení k místnímu starostovi a poté navštěvuje jednotlivé domy v obci.

I u hamerských masek nalezneme při důkladnějším studiu některé rozdíly. Např. maska laufra není polepena tradičními ostřížky látek, namísto toho zdobí jeho bílý kostým velké barevné vzory. Čepice zdejší kobyly zase mnohdy disponuje nalepenými fotografiemi polonahých žen či znakem koně.⁶⁶⁶⁷

⁶² VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 57-65

⁶³ OBEC HAMRY. *O obci*[online]. 2021 [2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.hamry.cz/>

⁶⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vydáváme. Katalog produktů. *Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2021* [online]. 2021 [2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>

⁶⁵ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 33

⁶⁶ Odkaz na znak města Hlinska

⁶⁷ BLAHŮŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní občůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 17-18

Vývoj obyvatelstva v obci donutil místní maškary pozměnit některá tradiční pravidla. Důsledkem toho je např. to, že za masku laufra či turka se často převléká ženatý muž⁶⁸, což je v rozporu s tradicí, že by tuto masku měli prezentovat výhradně svobodní mládenci.

9.3 Masopustní masky v Blatně

Po Studnicích, Vortové a Hamrech se ještě krátce zaměřím na masopustní dění v Blatně, což je část města Hlinsko, ležící na jeho jižním okraji.

Blatenský masopust je v řadě ohledů specifický a rozdílný oproti masopustům v okolí. Kloubí v sobě prvky starých tradic i moderních inovací. Stejně tak můžeme při blatenské obchůzce vidět masky, které v ostatních vesnicích neuvidíme.⁶⁹

Na mysli mám konkrétně masky cikánek, pána, paní či medvěda. Přestože se medvěd vyskytuje i v rámci studnického průvodu, v Blatně je tradice této masky nejstarší. Dalšími maskami, které se blatenského masopustu účastní, jsou např. fotograf nebo lékař.⁷⁰

Asi nejvýraznějším rozdílem oproti obchůzkám v okolí je fakt, že v Blatně se za masky převlékají kromě mužů i ženy a děti. A to nejen za masky modernějšího rázu, ale i za masky tradiční.⁷¹

Maska laufra je podobně jako u hamerského průvodu tvořena bílým oblekem s vyšitými barevnými vzory. Na přesný počet 365 ostřížků se tedy ani zde neklade důraz. Obvykle se pod maskou laufra, jemuž se v Blatně říká „*běhoun*“, objevuje dívka.⁷²

Maska kobyly je relativně stejná jako v dalších vesnicích, rozdíl však můžeme sledovat, když se někomu z místních podaří kobyly odlákat a kamsi zavřít. Pokud se tak stane, následuje nutné vykoupení od ostatních členů průvodu.⁷³

⁶⁸ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 40

⁶⁹ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 23

⁷⁰ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 23-24

⁷¹ BLAHUŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 27

⁷² VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 26

⁷³ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 27

Maska medvěda je ve většině ohledů téměř stejná jako ve Studnicích. Co se týče masky myslivce, jenž medvěda při obchůzce doprovází, v Blatně je tato maska oděna do lesnické uniformy a přes rameno má pušku.⁷⁴

Tak bych popsal rozdíly ve vzhledu zdejších tradičních masek. Jak jsem již psal výše, při blatenské obchůzce však můžeme vidět několik masek netradičních a moderních.

Tou první je maska pána. Nejvýraznějším rysem je černý oblek, jenž pod sebou skrývá bílou košili. Pod krkem má pán uvázanou rudou mašli. Hlavu mu zdobí malý černý klobouk a ruce mu kryjí bílé rukavičky. Pán s sebou neustále nosí hůlku a taštičku na nějaké drobné.

Pána v průvodu doprovází maska paní. Ta je oblečena do černého kabátu a sukně. Podobně jako pán, tak i paní nosí na hlavě klobouk. V ruce jí obvykle nechybí proutěný košík. Za obě masky obvykle chodí ženy.⁷⁵

Ženy v Blatně prezentují i masky cikánek. Pro jejich odění je typická dlouhá pestrobarevná sukně a spousta uvázaných šátků. Jejich ruce a krk jsou často zdobeny výraznými řetízkami, korálky, náramky či prsteny. V rámci průvodu nabízí přihlížejícím věštbu budoucnosti z dlaně.⁷⁶

Další novodobou, ale o to zajímavější maskou, je maska ženy s dědkem v nůši. Muž, jenž masku prezentuje, je oděn do obleku připomínajícího nůši a před sebou má připevněnou figurínu ženy. „Dědek“ má na sobě dlouhý kabát a na hlavě starý klobouk.

Relativně moderní jsou i masky doktora a zdravotních sestřiček. Doktor je oděn tak, jak bychom zřejmě očekávali – má na sobě dlouhý bílý plášť a bílé rukavice. S sebou nosí stetoskop, s jehož pomocí „vyšetřuje“ ostatní. Doktora při obchůzce zpravidla doprovází sestřičky. Pod touto maskou se mohou skrývat ženy i muži. Obvykle na sobě mají halenku bílé či modré barvy, sukni a bílou čepičku.⁷⁷

Co se týče průběhu obchůzky, podobně jako v Hamrech se nezačíná ani v Blatně návštěvou starosty. V posledních letech je dobrým zvykem, že průvod míří nejprve k domu paní a až

⁷⁴ BLAHUŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 28-29

⁷⁵ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 26

⁷⁶ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 29

⁷⁷ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 30

poté pokračuje obchůzka tradičním stylem.⁷⁸ Obchůzka je podobně jako v ostatních obcích zakončena porážkou kobyly, nicméně v Blatně dříve docházelo k zastřelení masky medvěda.⁷⁹

⁷⁸ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 25

⁷⁹ BLAHUŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 27

10 ROZHOVOR O MASOPUSTU VE VČELÁKOVĚ

Na předešlých řádcích jste se mohli dočíst o tom, v jakém duchu probíhají tradiční masopustní obchůzky ve Studnicích, Vortové, Hamrech a Blatně. Masopustní obchůzka se však pravidelně koná i ve vesnici, v níž sám žiji, ve Včelákově. Zdejší průvod je ale na první pohled odlišný od výše zmíněných maškar, drobnou podobnost můžeme nalézt snad jen s maškarou blatenskou.

Na úvod by se slušelo Včelákov stručně představit. Jedná se o městyse ležící asi 8 km severně od Hlinska. První písemné zmínky o obci pocházejí z poloviny 14. století. Ve středověku se zde dlouhou dobu těžilo stříbro či železná ruda, tento průmysl zde však v polovině 19. století zcela zanikl. Pod správou městyse spadají obecní části Včelákov, Dolní Babákov, Vyhnánov, Příkrakov, Strítež, Bystřice a Hůrka.⁸⁰ V lednu letošního roku měl Včelákov 540 obyvatel.⁸¹

Pro větší konkretizaci tematiky včelákovského masopustu jsem se rozhodl požádat o rozhovor starostu obce, pana **Jana Pejchu**, který je zároveň i velitelem místního hasičského sboru. Tyto skutečnosti mě vedly k tomu, abych si jako respondentu zvolil právě jeho.

K našemu setkání došlo po předchozí telefonické domluvě na úřadu městyse ve čtvrtek 15. července 2021. Na rozdíl od mých předešlých rozhovorů byl tento veden spíše volnějším stylem, neměl jsem připravené konkrétní otázky, spíše mě zajímalo, v čem je dle pana Pejchy místní masopustní obchůzka specifická a jak by ji on sám jako starosta popsal.

Respondent mi potvrdil, že při včelákovské obchůzce můžeme narazit na masky tradiční i méně tradiční. Z tradičních masek nalezneme v průvodu všechny (turky, rasa, slaměného, laufra se ženou, žida, kominíka i kobyly). Ostatní masky představují např. řezníci, cikánky, doktor se sestřičkou, mexičtí hudebníci, kostra či ženich s nevěstou.

A proč právě takový různorodý mix? Pan Pejcha uvedl, že i vzhledem ke geografické lokaci Včelákova, který je poměrně vzdálen od „masopustních“ obcí na jih od Hlinska, brali místní masopustní obchůzku spíše jako akt každoroční zábavy, nicméně rozhodně neopomíjeli ani aspekt tradiční symboliky a důrazu na zemědělství. Tradice a podoba masopustu se

⁸⁰ MĚSTYS VČELÁKOV. *Historie městyse* [online]. 2021 [2021-07-15]. Dostupné z: http://w2.vcelakov.cz/?page_id=211

⁸¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vydáváme. Katalog produktů. *Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2021* [online]. 2021 [2021-07-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>

ve Včelákově vyvíjely samostatně, bez ohledu na obchůzky v obcích blíže k Hlinsku, a to je důvod, proč se zdejší průvod může zdát odlišným od průvodů ve Studnicích či Vortové.

Masopust se zde v podstatě stále vyvíjí a je nakloněn inovacím, což má za následek, že čas od času přijde někdo s nápadem nové masky či nového kostýmu. To však neznamená, že by se tu tradice opomíjely. Naopak, tradiční masky konají stejnou funkci jako v dalších obcích a průběh obchůzky je také obdobný.

Masopustní průvod v den obchůzky vyráží od budovy místního hostince a míří ke starostovi pro povolení. Poté, co jej pan Pejcha rád udělí, směřuje průvod masek za zvuků dechové muziky nejdříve do Dolního Babákova, načež obejde domy ve Včelákově a Bystřici. Obchůzka tradičně končí tam, kde začala, tedy před místním hostincem, kde dojde k porážce kobyly.

Masopustní obchůzky se ve Včelákově dle slov starosty účastní obvykle okolo 35 až 40 masek. Peníze, které aktéři průvodu od místních obyvatel dostanou, jsou použity většinou na zajištění maškary, muzikantů, ale rovněž i na podporu obce, místních hasičů či sportovců.

11 MASOPUSTNÍ OBCHŮZKY NA SEZNAMU UNESCO

Jak jsem při psaní své bakalářské práce již několikrát zmiňoval, masopustní obchůzky konané na území Hlinecka se mohou pyšnit svým místem v seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva (UNESCO).

Masopustní obchůzky z Hlinecka jsou krásným příkladem nehmotné kultury, která napomáhá poznávat specifickou podstatu národa. Právní základ představuje *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví*, která mj. zmiňuje oblasti, v nichž se nemateriální kultura nejvíce projevuje. Jedná se o ústní tradice a vyjádření, interpretační umění, společenské obřady a zvyklosti, vědomosti o přírodě a vesmíru a dovednosti ohledně tradičních řemesel.⁸²

Nyní by se slušelo popsat, co zapsání obchůzek na seznam UNESCO předcházelo. V roce 1997 došlo k vytvoření mezinárodního projektu s názvem *Mistrovská díla ústního a nemateriálního dědictví lidstva*.⁸³ O šest let později vešla v platnost výše zmíněná *Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví* pod správou UNESCO.⁸⁴ Tento dokument měl za cíl nově chránit kromě kultury hmotné i kulturu nehmotného charakteru a zároveň plnil funkci právního podkladu pro projekty *Mistrovská díla ústního a nemateriálního dědictví lidstva*⁸⁵ a *Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva*.

Každá země měla právo na základě stanovených kritérií nominovat své zástupce. Česká republika k tomuto programu přistoupila roku 2009.⁸⁶ Od té doby do současnosti postupně přibyl na *Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva Slováků verbuňk, Masopustní obchůzky a masky na Hlinecku, Sokolnictví, Jízdy králů na jihovýchodě České republiky, České a slovenské loutkářství a Modrotisk*.⁸⁷ Na konci roku 2020 se přidal sedmý, a zatím poslední, český zástupce – *Vánoční ozdoby ze Semilská*.⁸⁸

⁸² ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY. Hlavní stránka. Aktuality. *Nemateriální kulturní dědictví lidstva – Česká republika* [online]. 2021 [2021-07-18]. Dostupné z: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/08/nematerialni-kulturni-dedictvi-lidstva-ceska-republika/>

⁸³ Obdobou tohoto programu na území ČR je projekt *Nositel tradice lidových řemesel*

⁸⁴ BLAHŮŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 4-5

⁸⁵ Tento mezinárodní projekt vznikl již v roce 1997

⁸⁶ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 73

⁸⁷ MINISTERSTVO KULTURY. Struktura. Regionální a národnostní kultura. *Seznam nemateriálních statků a tradiční lidové kultury České republiky* [online]. 2021 [2021-07-18]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>

⁸⁸ MINISTERSTVO KULTURY. Novinky a média. *Vánoční ozdoby z Poniklé jsou světovým unikátem* [online]. 2021 [2021-07-18]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/novinky-a-media/vanocni-ozdoby-z-ponikle-jsou-svetovym-unikatem-4-cs4092.html>

Aby mohly být zmíněné statky začleněny do této vybrané společnosti, musely být nejdříve zapsány na *Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky*. Jedná se o program Ministerstva kultury, jehož hlavním posláním je ochrana, zachování a podpora kulturního dědictví nemateriálního charakteru na území ČR. V roce 2020 bylo na tomto seznamu celkem 28 kulturních statků. Masopustní obchůzky a masky na Hlinecku byly na tento seznam zapsány v roce 2009.⁸⁹

Co se týče samotných masopustních obchůzek na Hlinecku, jejich zapsání na *Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva* bylo zdárným výsledkem úsilí trvajících několik let. Tato cesta byla započata v roce 2003, kdy Soubor lidových staveb Vysočina předal Ministerstvu kultury ČR a Národnímu ústavu lidové kultury návrh na nominaci obchůzek z Hlinecka na národní seznam a seznam *Mistrovských děl*.⁹⁰ Vyskytly se však problémy, které zapříčinily, že závěrečná verze nominace byla schválena a podepsána ministrem kultury až 17. srpna 2009. Následující týden byla dokumentace předána na sídlo UNESCO v Paříži. Následně bylo nutné vyřešit určité připomínky či nedostatky. Poté byl dokument posouzen tzv. Subsidiárním orgánem Mezivládního výboru pro zachování nemateriálního kulturního dědictví. Na jeho doporučení byla nominace obchůzek z Hlinecka prodiskutována na jednání Mezivládního výboru v Nairobi. Výsledkem jednání bylo, že od 16. listopadu 2010 jsou vesnické obchůzky a masky na Hlinecku zapsány v prestižním *Reprezentativním seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva*.⁹¹

⁸⁹ MINISTERSTVO KULTURY. Struktura. Regionální a národnostní kultura. *Seznam nemateriálních statků a tradiční lidové kultury České republiky* [online]. 2021 [2021-07-18]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>

⁹⁰ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014, s. 76

⁹¹ BLAHUŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011, s. 9-10

12 ROZHOVOR S PhDr. ILONOU VOJANCOVOU

Jelikož významnou regionální organizací v oblasti staročeských tradic na Hlinecku je *Muzeum v přírodě Vysočina*, rozhodnul jsem se podniknout rozhovor s jeho bývalou úspěšnou ředitelkou PhDr. Ilonou Vojancovou.

S paní doktorkou jsem se osobně poznal již dříve, a to v době, kdy jsem si zde plnil dva týdny své odborné praxe. Už dlouho předtím mi však její jméno bylo známé, jelikož v našem regionu je doktorka Vojancová uznávanou osobností.

Schůzku s paní doktorkou jsem si domluvil telefonicky a samotný rozhovor se uskutečnil 3. února 2021 v budově správy *Muzea v přírodě Vysočina* v Hlinsku. Náš rozhovor měl strukturovanou formu (paní doktorka odpovídala na mé předem připravené otázky) a probíhal v příjemné a uvolněné atmosféře.

Jako první jsem se ptal na *Muzeum v přírodě Vysočina*, zajímalo mě, jakou roli hraje v českém prostředí a co tato organizace spravuje. Dostalo se mi odpovědi, že *Muzeum v přírodě Vysočina* je součástí *Národního muzea v přírodě*⁹², což je instituce, která vznikla 1. ledna 2019 a kromě *MVP Vysočina* sdružuje ještě další tři muzea. *MVP Vysočina* má vymezenou sběrnou oblast, která leží na pomezí Čech a Moravy, přesněji mezi obcemi Trhová Kamenice, Všeradov a Hlinsko⁹³, a dá se charakterizovat jako „české“ Horácko a část „moravského“ Horácka.⁹⁴ Muzeum zkoumá jak hmotné, tak nehmotné prvky zdejší staročeské kultury.

MVP Vysočina se skládá ze dvou částí – tou první je expoziční celek Veselý Kopec, představující vesnici s rozptýlenou zástavbou, jež dokládá způsob života drobných zemědělců. Nachází se zde několik vodních technických památek, jako např. mlýn či pila. Druhou částí je památková rezervace Betlém, jež se nachází nedaleko centra Hlinska a představuje chráněné objekty na původním místě. *MVP Vysočina* se tedy zaslouhuje o dva způsoby ochrany lidového stavitelství – ochranu a zachování původního stavitelství (Betlém) a vědeckou rekonstrukci (Veselý Kopec).

⁹² NMVP je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR

⁹³ LANGER, Jiří. *Lidové stavby v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2018, s. 163

⁹⁴ Horácko je charakteristické lidovým stavitelstvím (např. typické roubené domy)

V rámci druhé otázky jsem se dotazoval na spolupráci *MVP Vysočina* s dalšími muzei v přírodě⁹⁵. Paní doktorka mi řekla, že mezi těmito organizacemi dochází k velmi časté a úzké vzájemné spolupráci, čemuž napomáhá i to, že všechny spadají pod instituci *Národního muzea v přírodě*. Jde především o poskytování vzájemné pomoci, výměnu zkušeností či komisionální setkání. Doktorka Vojancová v muzeích v přírodě rovněž spatřuje velký potenciál, přičemž zdůrazňuje možnost poskytnout návštěvníkům zážitky a interakci.

Třetí otázka byla zaměřena na návštěvnost objektů pod správou *MVP Vysočina*. Dozvěděl jsem se, že se tyto objekty těší velké oblibě veřejnosti. Nejlepším důkazem tohoto tvrzení jsou čísla a statistické údaje – v roce 2019 dosáhly objekty *MVP Vysočina* rekordní návštěvnosti 93 000 návštěvníků. Dalším potěšujícím faktem je zajisté první příčka v návštěvnosti v rámci Pardubického kraje. Co se týče celkové návštěvnosti mezi českými muzei v přírodě, *MVP Vysočina* náleží druhá příčka⁹⁶. Chvályhodné je rozhodně i umístění tohoto muzea mezi 50 nejnavštěvovanějšími objekty v celé České republice.

Svou čtvrtou otázkou jsem završil povídání o organizaci *MVP Vysočina* – ptal jsem se, jak jeho bývalá dlouholetá ředitelka hodnotí své působení v rámci organizace a jak na něj vzpomíná. Paní doktorka se stala zaměstnankyní muzea v roce 1980, kdy nastoupila hned po dokončení studií. Funkci ředitelky muzea začala vykonávat v roce 1997 a vzdala se jí v červnu 2020. Podle svých slov doktorka Vojancová ničeho nelituje, ba naopak, je ráda, že mohla svůj život spojit právě s touto institucí a každodenně sledovat, jak se muzeum rozvíjí, jak si vybudovává oblibu mezi veřejností a prestiž v odborné sféře. To ji neopustilo stále, svým zápalem a zkušenostmi nadále přispívá do chodu muzea, což je jediné dobře, jelikož je to člověk na svém místě.

Pokračování našeho rozhovoru se poté neslo zejména v duchu masopustních obchůzek. Ptal jsem se na tradici masopustních obchůzek v regionu a chtěl zjistit, zda si paní doktorka myslí, že budou probíhat i v budoucí době. Bylo mi řečeno, že tradice masopustů na Hlinecku je skutečně dlouhá, první zmínky o jejich konání sahají do poloviny 19. století, nicméně samotná tradice je jistě mnohem starší. Tyto tradice se předávají klasickým způsobem z generace na generaci. Co se týče perspektivy pro budoucnost, paní doktorka by si přála a

⁹⁵ Kromě *MVP Vysočina* spadá pod správu *Národního muzea v přírodě* *Valašské muzeum v přírodě*, *Hanácké muzeum v přírodě* a *Muzeum v přírodě Zubrnice*

⁹⁶ Na prvním místě se s přehledem umístilo *Valašské muzeum v přírodě* s průměrnou návštěvností kolem 350 000 návštěvníků ročně

pevně věří tomu, že masopustní obchůzky se na Hlinecku udrží i nadále, všem nepříznivým okolnostem navzdory.

Tou snad nejvíce nepříznivou okolností je současná pandemie koronaviru, která mj. pro rok 2021 znemožnila jejich uskutečnění. Právě na tento problém byla mířena má další otázka. Paní doktorka uznává rozhodnutí vlády, že ke klasickým obchůzkám bohužel letos z bezpečnostních důvodů nedojde. Jako zajímavý paradox nicméně uvedla, že ve Vortové probíhaly masopustní obchůzky i v době druhé světové války. Rovněž však zmínila jakési alternativní metody, které vymysleli nadšenci v některých obcích – např. blatenští obyvatelé vyhlásili akci s názvem „*Maškara obrazem v očích lidí*“, která je určena široké veřejnosti a zájemcům dává za úkol nakreslit jejich ztvárnění masopustních masek⁹⁷. Tyto aktivity paní doktorka kvituje, avšak pevně věří, že příští rok proběhne masopust tak, jak má, se vším, co k němu patří.

Tématem mé další otázky byla specifická hlineckých obchůzek oproti ostatním podobným akcím v ČR. Paní doktorka na tento dotaz reagovala zdůrazněním pojmu „*obchůzka*“, což samo o sobě evokuje jakési obcházení domů. Jako „*obchůzka*“ se označuje průvod, jenž má přesně stanovený řád a který obchází danou lokalitu dům od domu. Tento fakt činí asi nejmarkantnější rozdíl v pojetí masopustu na Hlinecku oproti masopustům v jiných koutech naší vlasti, kde většinou probíhá průvod formou pochodu určitou hlavní ulicí či třídou, nicméně v takových případech nedochází k interakcím mezi účastníky průvodu a přihlížejícími.

Na Hlinecku jsou naopak masopustní obchůzky vysoce interaktivní – probíhají zde interakce mezi maskami navzájem, mezi maskami a přihlížejícími (obyvateli) a zároveň mezi obyvateli a maskami, kdy dochází k aktivitě místních obyvatel. Jelikož v obcích na Hlinecku jsou masopustní obchůzky velmi známou aktivitou, snad každý obyvatel ví, co se od něj očekává a co on sám může čekat. Paní doktorka v souvislosti s tím připomněla uvedení hlineckých obchůzek na seznam Světového kulturního dědictví UNESCO.

Specifikum hlineckých obchůzek spočívá rovněž v dlouholetém předávání tradice z generace na generaci. Podoba masek se nemění a dá se říci, že je relativně stále původní. Stejně tak se

⁹⁷ iHLINSKO.CZ. Kultura a volný čas. *Maškara z Blatna vyhlásuje akci „Maškara obrazem v očích lidí“* [online]. 2021 [2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.ihlinsko.cz/maskara-z-blatna-vyhlasuje-akci-maskara-obrazem-v-ocich-lidi>

nemění jejich zastoupení a úkol v průvodu. Platí nepsané pravidlo, že za určitou masku nemůže chodit jen tak někdo – příslušnost k maskám se většinou dědí z otce na syna.

V rámci předposlední otázky jsem se doktorce Vojancové ptal, zda si myslí, že existuje rozdíl ve vnímání a znalosti staročeských tradic u příslušníků starší a mladší generace. Podle paní doktorce se tento aspekt liší region od regionu. Např. v oblastech Slovácka by předpokládala téměř nulový rozdíl, kdežto na Hlinecku je dle ní znalost a povědomí rozhodně větší u starších obyvatel a tento fakt se bohužel stále prohlubuje. Přisuzuje to zejména rychlé proměně stylu života, což vede k tomu, že mladá generace v podstatě nevidí důvod, proč se o tyto obyčeje zajímat. Dalším faktorem, který může stát za počátkem menšího povědomí mladší generace o staročeských tradicích v regionu, je historické oprostění od zemědělství a přechod k průmyslu.

Mojí závěrečnou otázkou jsem chtěl zjistit, co podle paní doktorce masopust pro obyvatele Hlinecka znamená a co je pro ně největším lákadlem. Dostalo se mi odpovědi, že největší důležitosti se těší masopust u samotných příslušníků obchůzek, o nichž se dá říci, že masopustem doslova žijí. Tento fakt rovněž podporuje jakousi zdravou rivalitu mezi obcemi, protože v každé obci, kde se koná masopust, se člověk dozví, že právě jejich masopust je ten nejlepší. Masopust je podle doktorce Vojancové rovněž událostí, při které často dochází k urovnání sporů či vzájemnému usmírování – jistě za to může uvolněná atmosféra a všeobecné veselí. Na druhou stranu je paní doktorce jasné, že ne každý je velkým příznivcem masopustů a někomu je zcela lhostejný. Obecně však zastává názor, že masopust je pro každou obec na Hlinecku včetně většiny jejích obyvatel jednou z nejdůležitějších událostí v roce.

13 ZÁVĚR

V rámci svého výzkumu jsem se snažil získat co nejvíce přínosných informací o masopustních občůzkách v mém regionu a ty následně využít ve své práci. Věřím, že se mi podařilo najít odpovědi na všechny výzkumné otázky, které jsem si stanovil.

V rámci výzkumu jsem rovněž uskutečnil několik rozhovorů. K nim jsem si vybral respondenty, kteří podle mého názoru mají o této tematice vysoké povědomí a mohli mi tak posloužit jako dobrý zdroj informací. Za jejich čas jim všem děkuji.

Na základě výsledků mého výzkumu jsem usoudil, že občůzky na Hlinecku mají stále velký potenciál i do budoucna. Důkazem toho budiž jejich obliba, s níž se setkáme nejen u zástupců starší, ale i mladší generace. Přestože větší povědomí o jejich původní symbolice panuje spíše u zástupců starší generace, tak zástupci mladší generace, pro něž občůzky plní spíše zábavní funkci, jsou schopni tento fakt vykompenzovat svojí hojnou účastí.

Nastalá epidemiologická situace bohužel znemožnila občůzkám jejich konání, nicméně na udržení jejich tradice to pravděpodobně nebude mít výrazný dopad. Na občůzky se zde rozhodně nezapomíná, většina obyvatel se na ně těší a věřím, že se jich v roce 2022 opět dočkají.

Masopustní občůzky rovněž ovlivňují identitu obyvatel Hlinecka, jelikož jde o záležitost, která nejen že vypovídá o kultuře tohoto regionu a je s ním úzce spjata, ale svojí unikátností jej proslavuje nejen v rámci naší země, ale také za hranicemi. Vždyť už jen samotný fakt, že zdejší občůzky nalezneme na *Seznamu nemateriálního kulturního dědictví UNESCO*, o něčem svědčí.

14 ZDROJE

14.1 Použitá literatura

1. BLAHŮŠEK, Jan, VOJANCOVÁ, Ilona. *Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011. ISBN 978-80-87261-71-2
2. BROŽ, Miroslav. HOUŽVIČKA, Václav. NOVOTNÝ, Lukáš. *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-109-5
3. BUDIL, Ivo. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 1998. ISBN 80-7254-001-7
4. FRAZER, James. *Zlatá ratolest*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0488-0
5. FROLEC, Václav. *Čas života. Rodinné a společenské svátky v životě člověka*. Brno: Blok, 1985. ISBN 47-006-85
6. FROLEC, Václav. *Prostá krása*. Praha: Vyšehrad, 1984. ISBN 33-684-84
7. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4
8. HEŘMANOVÁ, Eva. PATOČKA, Jiří. *Lokální a regionální kultura v České republice*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347-8
9. KOSTELECKÝ, Tomáš. NEDOMOVÁ, Alena. *Národní identita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1996. ISBN 80-85950-15-4
10. LANGER, Jiří. *Lidové stavby v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-86516-99-8
11. LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0
12. MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. Praha: Fortuna Libri, 2010. ISBN 978-80-7321-522-4
13. TOUFAR, Pavel. *Český rok na vsi a ve městě*. Třebíč: Akcent, 2004. ISBN 80-7268-276-8
14. VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014. ISBN 978-80-90587-0-6
15. VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01356-8
16. ZICH, František. *Regionální identita obyvatel v pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003. ISBN 80-7330-039-7

14.2 Internetové zdroje

1. ČESKÉ TRADICE. Úvod. *Historie tradic* [online]. 2021 [2021-07-16]. Dostupné z: https://www.ceske-tradice.cz/Historie-tradic-a1_0.htm
2. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vydáváme. Katalog produktů. *Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2021* [online]. 2021 [2021-07-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112021>
3. IHLINSKO.CZ. Kultura a volný čas. *Maškara z Blatna vyhlásuje akci „Maškara obrazem v očích lidí“* [online]. 2021 [2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.ihlinsko.cz/maskara-z-blatna-vyhlasuje-akci-maskara-obrazem-v-ocich-lidi>
4. MĚSTYS VČELÁKOV. *Historie městyse* [online]. 2021 [2021-07-15]. Dostupné z: http://w2.vcelakov.cz/?page_id=211
5. MINISTERSTVO KULTURY. Struktura. Regionální a národnostní kultura. *Seznam nemateriálních statků a tradiční lidové kultury České republiky* [online]. 2021 [2021-07-18]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>
6. MINISTERSTVO KULTURY. Novinky a média. *Vánoční ozdoby z Poniklé jsou světovým unikátem* [online]. 2021 [2021-07-18]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/novinky-a-media/vanocni-ozdoby-z-ponikle-jsou-svetovym-unikatem-4-cs4092.html>
7. OBEC HAMRY. *O obci* [online]. 2021 [2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.hamry.cz/>
8. OBEC STUDNICE. Úvod. *O obci* [online]. 2021 [2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.obcestudnice.cz/>
9. VORTOVÁ. O naší obci. Údaje o obci. *O naší obci* [online]. 2021 [2021-06-15]. Dostupné z: http://www.vortova.cz/?page_id=2
10. ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY. Hlavní stránka. Aktuality. *Nemateriální kulturní dědictví lidstva – Česká republika* [online]. 2021 [2021-07-18]. Dostupné z: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/08/nematerialni-kulturni-dedictvi-lidstva-ceska-republika/>

15 PŘÍLOHA

15.1 Dotazník (kvantitativní předvýzkum)

Dobrý den,

Jmenuji se Filip Sýkora a jsem studentem třetího ročníku oboru Humanitní studia Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. Tímto bych Vás chtěl poprosit o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „*Staročeské tradice a masopusty na Hlinecku*“. Dotazník vám nezabere více než 10 minut času.

U otázek prosím zakroužkujte takovou variantu odpovědi, která se nejvíce shoduje s Vaším názorem. U každé z otázek můžete zvolit pouze jednu variantu. Otázka č. 7 je volná otázka, tudíž bych Vás chtěl poprosit o krátké slovní vyjádření. O totéž bych Vás chtěl požádat v případě Vaší kladné odpovědi u otázky č. 6.

Mockrát děkuji za Vaši ochotu čas.

Filip Sýkora

1. Jsou podle Vás masopustní obchůzky jedním z nejvíce specifických rysů a hlavních symbolů Hlinecka?

- a) ano, pro Hlinecko jsou masopusty charakteristické
- b) ne, nepovažuji je za natolik důležitý prvek

2. Účastníte se masopustních obchůzek?

- a) ano, aktivně, jsem/několikrát jsem byl maska
- b) ano, účastním se průvodu, nicméně pouze jako přihlížející
- c) ne, s maškarády jsem v kontaktu pouze, když přijdou k našemu domu (s průvodem nechodím)

3. Myslíte, že u masopustních obchůzek je v současnosti brán zřetel na jejich symbolický význam, či jsou brány spíše jako zábava?

- a) především symbolický význam

- b) spíše zábava
- c) zábava, ale zároveň i symbolický význam

4. Znáte symbolický význam masopustních masek?

- a) ano, znám význam všech masek
- b) u některých význam vím, u některých ne
- c) jejich význam mi není znám

5. Mají dle Vás staročeské tradice a masopustní občůzky na Hlinecku perspektivu pro budoucnost?

- a) ano, budou zde udržovány a připomínány nadále
- b) ne, brzy se přestanou připomínat a upadnou v zapomnění

6. Má současná doba potenciál být jednou připomínána stejně tak, jako doba staročeských tradic? Má současná doba vůbec nějaké tradice? Pokud ano, jaké?

- a) ano, současná doba bude jednou připomínána

Proč?

- b) ne, současná doba nemá potenciál být připomínána

7. Víte, která lokální organizace se nejvyšší měrou zaslouhuje o udržování a připomínání staročeských tradic na Hlinecku? (Volná otázka - svoji odpověď prosím napište na volné místo)

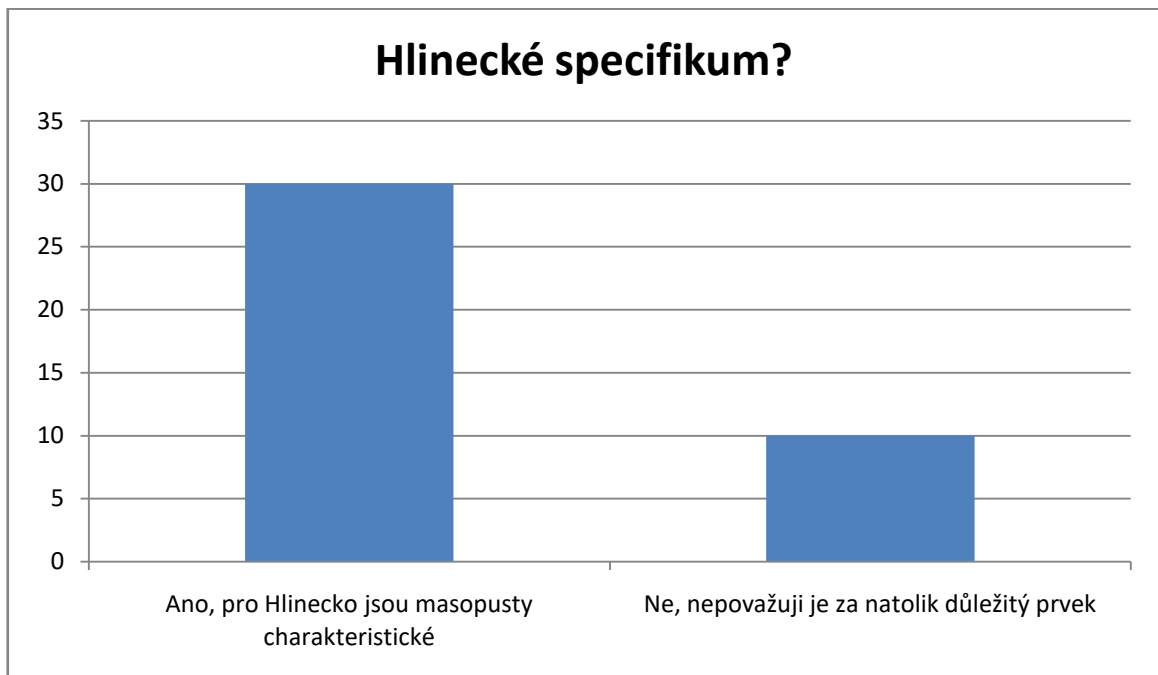
.....

8. Má podle Vás větší povědomí o staročeských tradicích generace starší nebo mladší?

- a) starší generace
- b) věk v tomto případě nehraje roli
- c) mladší generace

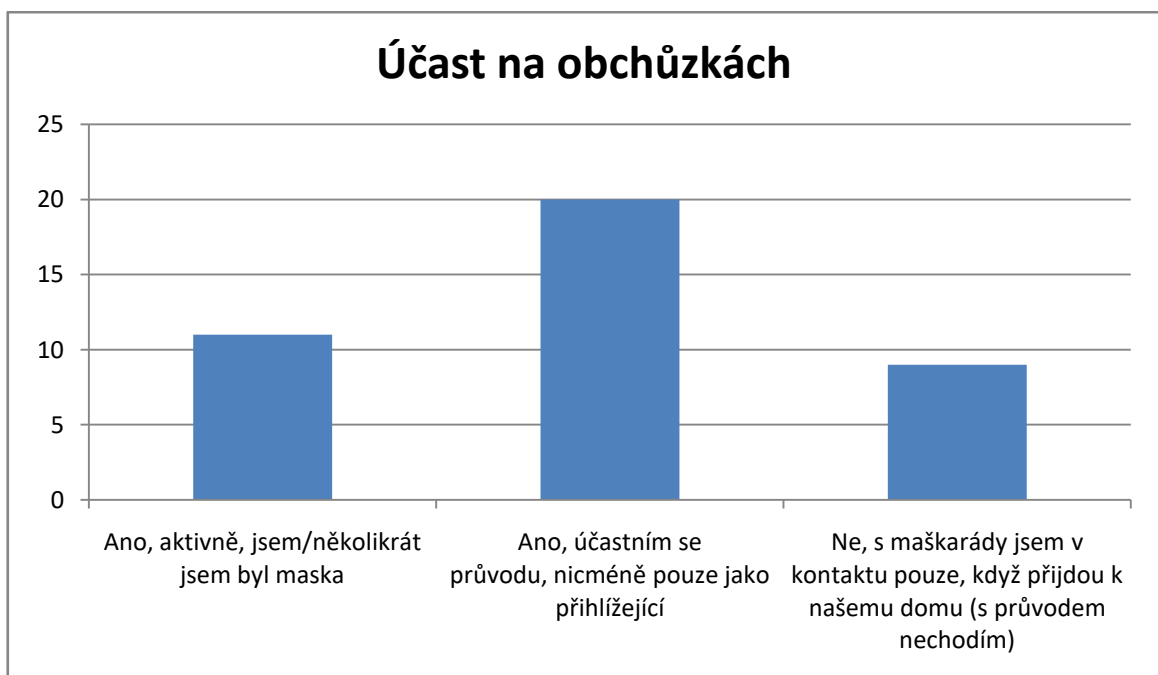
15.2 Vyhodnocení dotazníku

1. Jsou podle Vás masopustní obchůzky jedním z nejvíce specifických rysů a hlavních symbolů Hlinecka?

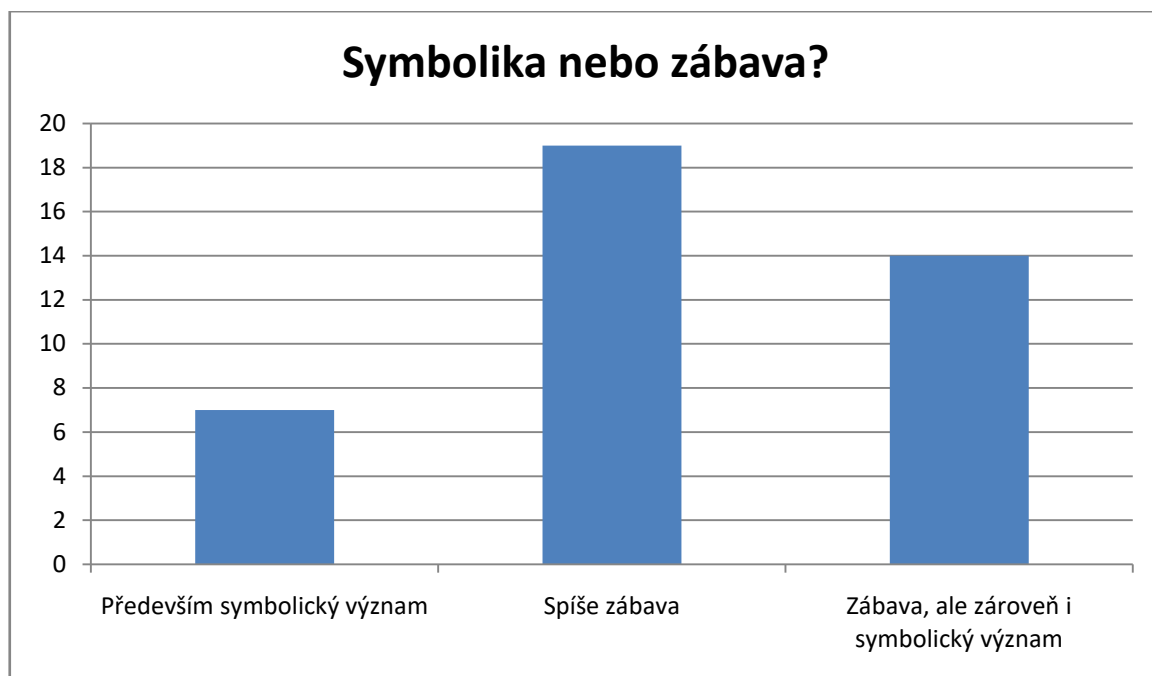
Graf č. 1

2. Účastníte se masopustních obchůzek?

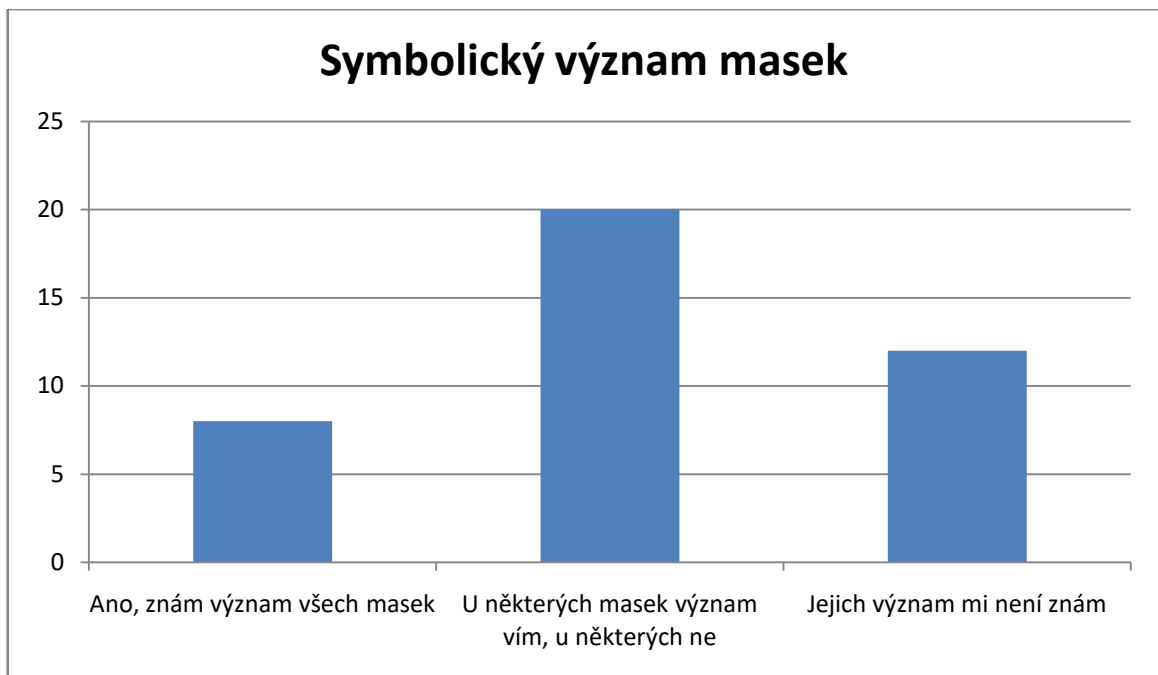
Graf č. 2

3. Myslíte, že u masopustních obchůzek je v současnosti brán zřetel na jejich symbolický význam, či jsou brány spíše jako zábava?

Graf č. 3

4. Znáte symbolický význam masopustních masek?

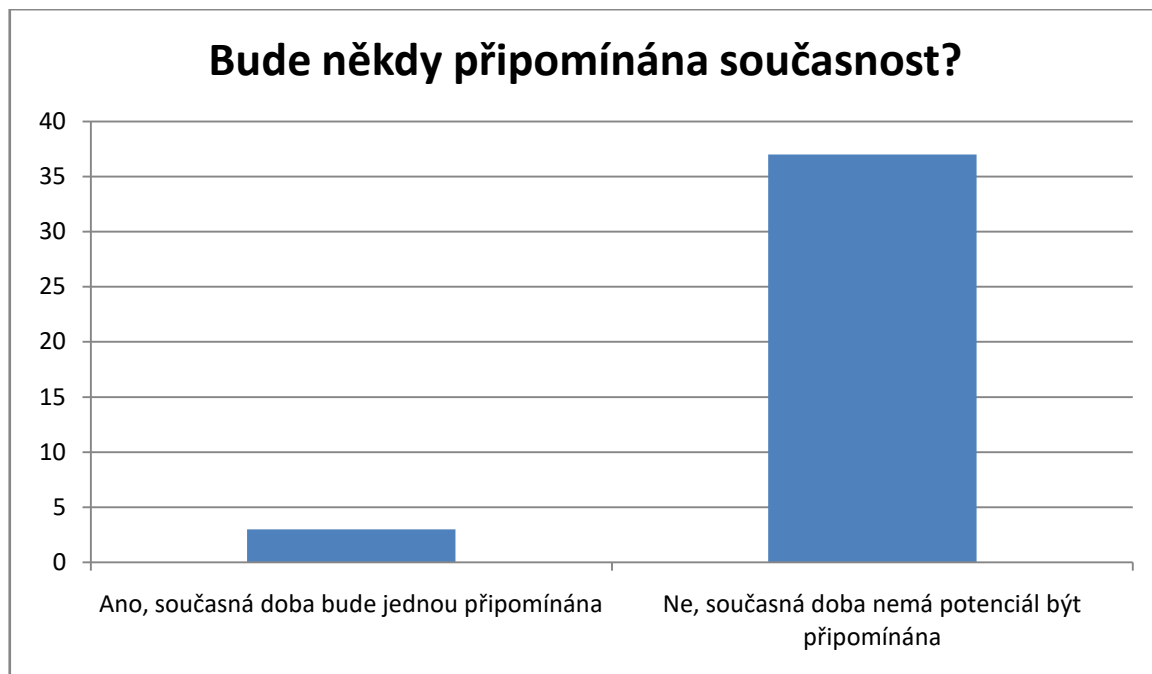
Graf č. 4

5. Mají dle Vás staročeské tradice a masopustní obchůzky na Hlinecku perspektivu pro budoucnost?

Graf č. 5

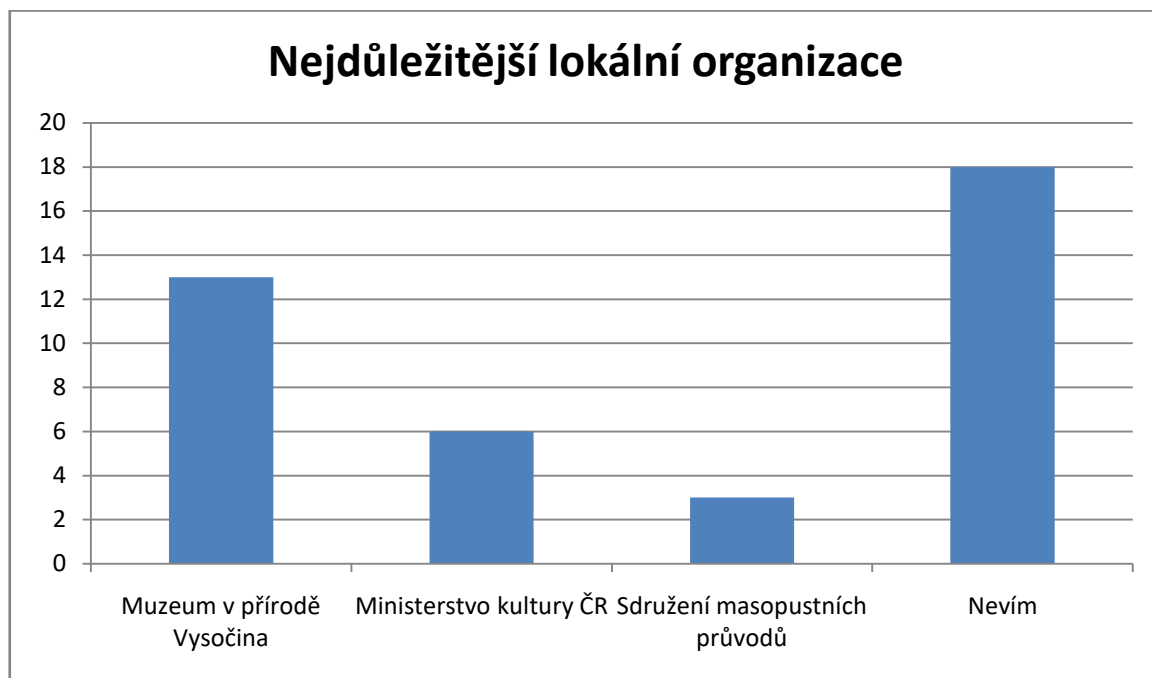
6. Má současná doba potenciál být jednou připomínána stejně tak, jako doba staročeských tradic? Má současná doba vůbec nějaké tradice? Pokud ano, jaké?

Graf č. 6

Lidé, kteří odpověděli, že současná doba jednou bude připomínána, si myslí, že na současnost se bude jednou vzpomínat jako na dobu před absolutním zmodernizováním společnosti, na dobu předtím, než nás ovládne vyšší inteligence. Další respondent odpověděl, že na současnou dobu se bude vzpomínat jako na poslední historickou etapu, kdy nám bylo ještě dobře.

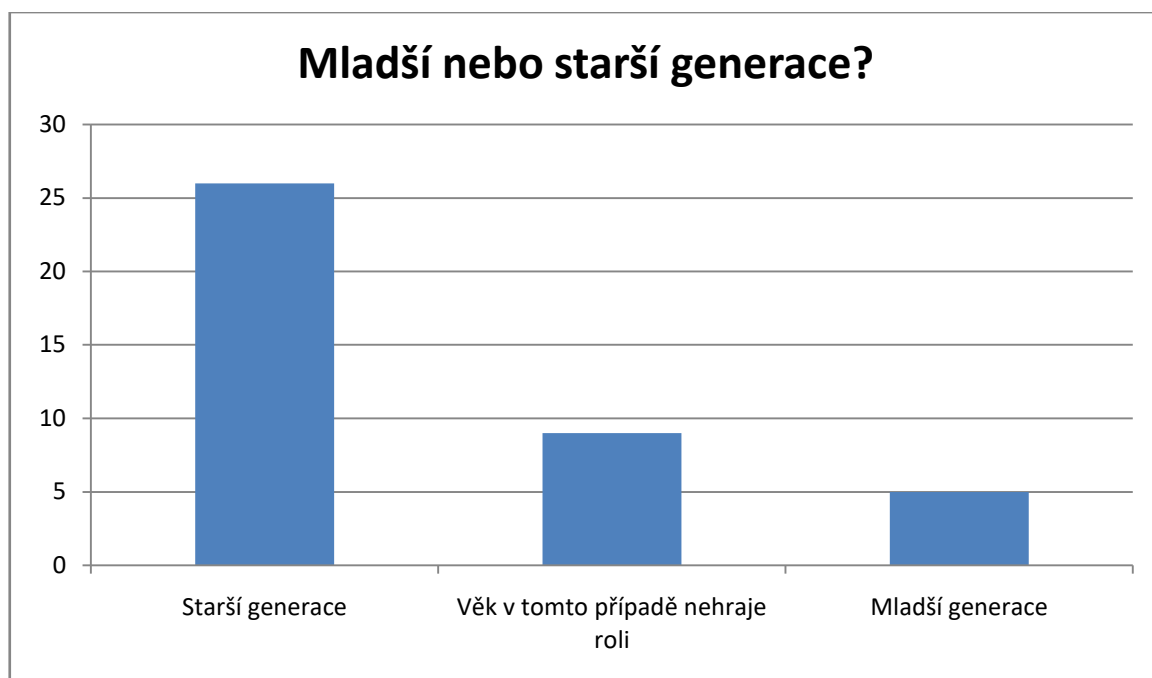
7. Víte, která lokální organizace se nejvyšší měrou zaslouhuje o udržování a připomínání staročeských tradic na Hlinecku? (Volná otázka - svoji odpověď prosím napište na volné místo)

Graf č. 7

V rámci této otázky jsou v grafu uvedeny všechny odpovědi respondentů. Mimo správnou odpověď (Muzeum v přírodě Vysočina) respondenti uváděli Ministerstvo kultury ČR či určité sdružení masopustních průvodů.

8. Má podle Vás větší povědomí o staročeských tradicích generace starší nebo mladší?

Graf č. 8